

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

Risale-i Nur Külliyyatı'ndan

Ramazan
İktisat - Şükür
Risaleleri

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2008

Şahdamar
YAYINLARI

Ramazan–İktisat–Şükür Risaleleri (C.boy)

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2008

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN

978-605-4038-05-3

Yayın Numarası

104

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası

Sarıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Ağustos 2008

Genel Dağıtım

Gökkuşluğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31

Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

İçindekiler.....	a
Ramazan Risalesi	1
<i>Birinci Nükte</i>	1
<i>İkinci Nükte</i>	3
<i>Üçüncü Nükte</i>	6
<i>Dördüncü Nükte</i>	7
<i>Beşinci Nükte</i>	8
<i>Altıncı Nükte</i>	10
<i>Yedinci Nükte</i>	13
<i>Sekizinci Nükte</i>	18
<i>Dokuzuncu Nükte</i>	21
<i>[Kastamonu Lâhikası'ndan] 59.Mektup</i>	25
İktisat Risalesi	28
<i>Birinci Nükte</i>	28
<i>İkinci Nükte</i>	29
<i>Üçüncü Nükte</i>	32
<i>Dördüncü Nükte</i>	35
<i>Beşinci Nükte</i>	41
<i>Altıncı Nükte</i>	44
<i>Yedinci Nükte</i>	48

[Yirmi ikinci Mektup'tan] İkinci Mebhas.....	59
[El-Hüccetü'z-Zehrâ'nın İkinci Makâmı'ndan] Yedinci, Sekizinci Delil.....	73
[Âyetü'l-Kübrâ'dan] Dördüncü Hakikat.....	77
[Otuzuncu Lem'anın İkinci Nüktesi'nden]	84
[Emirdağ Lâhikası-2'den] 74.Mektup.....	85
Şükür Risalesi	92
[Yirmi dokuzuncu Lem'adan] İkinci Bâb.....	105
Birinci Nokta.....	105
İkinci Nokta.....	112
Üçüncü Nokta.....	114
Dördüncü Nokta	115
Beşinci Nokta	117
Altıncı Nokta.....	119
Yedinci Nokta.....	121
Sekizinci Nokta.....	125
Dokuzuncu Nokta.....	127
[Yirminci Mektup'tan] Beşinci Kelime	128
[Mesnevî-i Nûriye – Zeylû'l-Habbe'den]	130
[Otuzuncu Lem'a'dan]	132
Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler ...	133
İndeks	136

[Yirmi dokuzuncu Mektup'tan
İkinci Risale olan İkinci Kısım]

Ramazan Risalesi

[Ramazan-ı Şerif'in pek çok hikmetle-
rinden dokuz hikmeti beyan eden "Dokuz
Nükte" dir.]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى
لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ¹

Birinci Nükte

Ramazan-ı Şerif'teki savm, İslâmiyet'in er-

¹ "O Ramazan ayı ki insanlığa bir Rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı bâtıldan ayıran en açık ve parlak delilleri ihtiva eden Kur'ân o ayda indirildi." (Bakara sûresi, 2/185)

Nükte: Bir söz veya ifâdenin asıl mânâsından başka, dikkatle anlaşılabilir ince mânâ.
Savm: Oruç.

kân-ı hamsesinin birincilerindedir. Hem şe-âir-i İslâmiyenin âzamlarındandır.

İşte Ramazan-ı Şerif'teki orucun çok hikmetleri; hem Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine, hem insanın hayat-ı içtimaiyesine, hem hayat-ı şahsiyesine, hem nefsin terbiyesine, hem niam-ı ilâhiyenin şükrüne bakar hikmetleri var.

Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyeti noktasında orucun çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Cenâb-ı Hak, zemin yüzünü bir sofraya nimet sûretinde halkettiği ve bütün envâ-ı nimeti o sofrada ¹ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ bir tarzda o sofraya dizdiği cihetle, kemâl-i rubûbiyetini ve rahmâniyet ve rahîmiyetini o vaziyetle ifade ediyor. İnsanlar gaflet perdesi al-

¹ “Hiç ummadık yerden..”

Erkân-ı hamse: Beş esas, İslâmın beş şartı.

Şeâir-i İslâmiye: İslâmın alâmetleri, sembolleri.

Kemâl-i rubûbiyet: Cenab-ı Hakk'ın, mükemmel yaratıp yönetmesi.

Rahmâniyet: Sadece Allah teâlâ'ya ait, sonsuz merhamet ve ihsan sahibi olma özelliği.

Rahîmiyet: Sonsuz merhamet ve ihsan.

tında ve esbap dairesinde o vaziyetin ifade ettiği hakikatı tam göremiyor, bazan unuttuyor. Ramazan-ı Şerif'te ise, ehl-i îman birden muntazam bir ordu hükmüne geçer. Sultan-ı Ezelî'nin ziyafetine davet edilmiş bir sûrette akşama yakın "Buyurunuz!" emrini bekliyorlar gibi bir tavr-ı ubûdiyetkârâne göstermeleri, o şefkatli ve haşmetli ve külliyetli rahmâniyete karşı, vüs'atli ve azametli ve intizamlı bir ubûdiyetle mukabele ediyorlar. Acaba böyle ulvî ubûdiyete ve şeref-i keramete iştirâk etmeyen insanlar insan ismine lâayık mıdır?

İkinci Nükte

Ramazan-ı mübareğin savmı, Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerinin şükrüne baktığı cihetle, çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: Birinci Söz'de denildiği gibi, bir padişahın matbahından bir tablacının getirdiği taam-

Tavr-ı ubûdiyetkârâne:
Kula yakışan tavr.

Vüs'atli: Geniş.
Savm: Oruç.

lar bir fiat ister. Tablacıya bahşış verildiği halde, çok kıymetdar olan o nimetleri kıymetsiz zannedip onu in'âm edeni tanıma- mak nihayet derecede bir belâhet olduğu gibi, Cenâb-ı Hak hadsiz envâ-ı nimetini nev-i beşere zemin yüzünde neşretmiş. Ona mukabil, o nimetlerin fiatı olarak, şükür istiyor. O nimetlerin zâhirî esbâbı ve ashabı, tablacı hükmündedirler. O tablacılara bir fiat veriyoruz, onlara minnetdar oluyoruz; hattâ müstehak olmadıkları pek çok fazla hürmet ve teşekkür ediyoruz. Halbuki Mün'im-i Hakikî, o esbaptan hadsiz derecede o nimet vasıtasıyla şükre lâyıktır. İşte ona teşekkür etmek; o nimetleri doğrudan doğruya O'ndan bilmek, o nimetlerin kıymetini takdir etmek ve o nimetlere kendi ihtiyacını hissetmekle olur.

Matbah: Mutfak.

Tablacı: Tabla ile getirip sunan hizmetçi.

Taam: Yemek.

Belâhet: Aptallık, budalalık.

Envâ-ı nimet: Çeşit çeşit nimetler.

Nev-i beşer: İnsan türü.

İşte Ramazan-ı Şerif'teki oruç, hakikî ve hâlis, azametli ve umumî bir şükrün anah-tarıdır. Çünkü sâir vakitlerde mecburiyet tah-tında olmayan insanların çoğu, hakikî açlık hissetmedikleri zaman, çok nimetlerin kıy-metini derk edemiyor. Kuru bir parça ek-mek, tok olan adamlara, hususan zengin olsa, ondaki derece-i nimet anlaşılmıyor. Hal-buki iftar vaktinde o kuru ekmek, bir mü'mi-nin nazarında çok kıymetdar bir nimet-i ilâhiye olduğuna kuvve-i zâikası şehadet eder. Padişah'tan tâ en fukarâya kadar her-kes, Ramazan-ı Şerif'te o nimetlerin kıymet-lerini anlamakla bir şükr-ü mânevîye maz-har olur. Hem gündüzdeki yemekten mem-nûiyeti cihetiyle; “O nimetler benim mül-küm değil. Ben bunların tenâvülünde hür değilim; demek başkasının malıdır ve in'âmıdır. Onun emrini bekliyorum.” diye nimeti

Derk etmek: Anlamak.

Kuvve-i zâika: Tat alma
duyusu.

Şükr-ü mânevî: Açıkça de-
ğil, mânen yapılan şükür.

Memnûiyet: Yasaklanmış
olma.

Tenâvül: Alıp rahatça kul-
lanma.

İn'âm: Nimet verme.

nimet bilir; bir şükür-ü mânevî eder. İşte bu sûretle oruç, çok cihetlerle hakikî vazife-i insaniye olan şükürün anahtarı hükmüne geçer.

Üçüncü Nükte

Oruç, hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye baktığı cihetle çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: İnsanlar, maişet cihetinde muhtelif bir sûrette hakedilmişler. Cenâb-ı Hak o ihtilâfa binaen, zenginleri fukarâların muâvenetine davet ediyor. Halbuki zenginler, fukarânın acınacak acı hâllerini ve açlıklarını, oruçtaki açlıkla tam hissedebilirler. Eğer oruç olmazsa, nefisperest çok zenginler bulunabilir ki, açlık ve fakirlik ne kadar elîm ve onlar şefkate ne kadar muhtaç olduğunu idrak edemez. Bu cihette insaniyetteki hemcinsine şefkat ise, şükür-ü hakikînin bir esasıdır. Hangi ferd olursa olsun, kendinden

Nefisperest: Nefsin arzu ve isteklerine –taparcasına– düşkün olan.

Muâvenet: Karşılıklı yardımlaşma.

Şükür-ü hakikî: Yapılan iyilik karşısında doğrudan teşekkür.

bir cihette daha fakiri bulabilir. Ona karşı şefkate mükelleftir. Eğer nefesine açlık çek-tirmek mecburiyeti olmazsa, şefkat vasıta-sıyla muâvenete mükellef olduğu ihsanı ve yardımını yapamaz; yapsa da tam olamaz. Çünkü hakikî o haleti kendi nefsinde his-setmiyor.

Dördüncü Nükte

Ramazan-ı Şerif'teki oruç, nefsin terbi-yesine baktığı cihetindeki çok hikmetlerin-den bir hikmeti şudur ki: Nefis, kendini hür ve serbest ister ve öyle telâkki eder. Hattâ mevhum bir rubûbiyet ve keyfemâyeşâ ha-reketi, fitrî olarak arzu eder. Hadsiz nimetler-le terbiye olunduğunu düşünmek istemiyor. Hususan dünyada servet ve iktidarı da var-sa, gaflet dahi yardım etmiş ise; bütün bütün

Mevhum rubûbiyet: Kişinin, kendisinde Yaratıcı'ya mahsus özellikler olduğu zannı.

Keyfemâyeşâ: İsteddiği şekilde.
Fitrî: Tabii, insanın yaratılışına uygun.

gâsıbâne, hırsızcasına nimet-i ilâhiyeyi hayvan gibi yutar.

İşte Ramazan-ı Şerif'te en zenginden en fakire kadar herkesin nefsi anlar ki: Kendisi mâlik değil, memlûktür; hür değil, abddir. Emir olunmazsa en âdi ve en rahat şeyi de yapamaz, elini suya uzatamaz diye mevhum rubûbiyeti kırılır, ubûdiyeti takınır, hakikî vazifesi olan şükre girer.

Beşinci Nükte

Ramazan-ı Şerif'in orucu, nefsin tehzib-i ahlâkına ve serkeşâne muamelelerinden vazgeçmesi cihetine baktığı noktasındaki çok hikmetlerinden birisi şudur ki: Nefs-i insaniye gafletle kendini unutuyor. Mahiyetindeki hadsiz aczi, nihayetsiz fakrı, gayet derecedeki kusurunu göremez ve görmek istemez. Hem ne kadar zayıf ve zevâle maruz

Gâsıbâne: Zorla alarak.

Memlûk: Kul, köle.

Serkeşâne: Dikbaşlı.

Tehzib-i ahlâk: Ahlâkını düzeltmek.

Zevâl: Sona erme.

ve musibetlere hedef bulunduğunu ve çabuk bozulur dağılır et ve kemikten ibaret olduğunu düşünmez. Âdeta polattan bir vücudu var gibi, lâyemûtâne kendini ebedî tahayyül eder gibi dünyaya saldırır.

Şedid bir hırs ve tama' ile ve şiddetli alâka ve muhabbet ile dünyaya atılır. Her lezzetli ve menfaatli şeylere bağlanır. Hem kendini kemâl-i şefkatle terbiye eden Hâlıkını unuttur. Hem netice-i hayatını ve hayat-ı uhreviyesini düşünmez; ahlâk-ı seyyie içinde yuvarlanır.

İşte Ramazan-ı Şerif'teki oruç; en gafillere ve mütemerridlere, zaafını ve aczini ve fakrını ihsâs ediyor. Açlık vasıtasıyla midesini düşünüyor. Midesindeki ihtiyacını anlar. Zayıf vücudu, ne derece çürük olduğunu hatır-

Polat: Çelik.

Lâyemûtâne: Sanki ölmeyecek gibi.

Tahayyül: Hayâl etme, hayâlen düşünme.

Şedid: Şiddetli.

Tama': Hırs, aç gözlülük.

Kemâl-i şefkat: Mükemmel bir şefkat.

Ahlâk-ı seyyie: Kötü ahlâk.

Mütemerrid: Dikbaşlı, inatçı.

lıyor. Ne derece merhamete ve şefkate muhtaç olduğunu derk eder. Nefsin firavunluğunu bırakıp, kemâl-i acz ve fakr ile dergâh-ı ilâhiyeye ilticâa bir arzu hisseder ve bir şükr-ü mânevî eliyle rahmet kapısını çalmağa hazırlanır. Eğer gaflet kalbini bozmamış ise...

Altıncı Nükte

Ramazan-ı Şerif'in sıyâmı, Kur'ân-ı Hakîm'in nüzûlüne baktığı cihetle ve Ramazan-ı Şerif, Kur'ân-ı Hakîm'in en mühim zaman-ı nüzûlü olduğu cihetindeki çok hikmetlerinden birisi şudur ki: Kur'ân-ı Hakîm, mâdem Şehr-i Ramazan'da nüzûl etmiş; o Kur'ân'ın zaman-ı nüzûlünü istihzar ile o semâvî hitabı hüsn-ü istikbal etmek için

Firavunluk: Firavuna benzerme (Allah'a baş kaldırma).

İlticâ: Sığınma.

Hüsn-ü istikbal etmek: Çok güzel bir şekilde karşılamak.

Zaman-ı nüzûl: Kur'ân-ı Kerîm'in indirildiği çağ.

Şehr-i Ramazan: Ramazan ayı.

Sıyâm: Oruç.

İstihzâr: Hayâliyle o ânı yaşamaya çalışarak zihnen bir ön hazırlık yapma, bir nevi konsantre olma.

Ramazan-ı Şerif'te nefsin hâcât-ı süfliyesinden ve mâlâyaniyât hâlâtından tecerrüd ve ekl ve şürbün terkiyle melekîyet vaziyetine benzemek ve bir sûrette o Kur'ân'ı yeni nâzil oluyor gibi okumak ve dinlemek ve ondaki hitâbât-ı ilâhiyeyi güya geldiği ân-ı nüzûlünde dinlemek ve o hitabı Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'dan işitiyor gibi dinlemek, belki Hazreti Cebrâil'den, belki Mütellim-i Ezelî'den dinliyor gibi bir kudsî hâlete mazhar olur. Ve kendisi tercümanlık edip başkasına dinlettirmek ve Kur'ân'ın hikmet-i nüzûlünü bir derece göstermektir.

Evet Ramazan-ı Şerif'te güya Âlem-i İslâm bir mescid hükmüne geçiyor; öyle bir mescid ki, milyonlarla hâfızlar, o mescid-i ekberin kûşelerinde o Kur'ân'ı, o hitab-ı semâvîyi Arzlılara işittiriyorlar. Her Ramazan

Hâcât-ı süfliye: Bayağı ihtiyaçlar.

Mâlâyaniyât hâlât: Yakışık-sız durumlar.

Tecerrüd: Sıyrılıp çıkma.

Ekl: Yeme. **Şürb:** İçme.

Melekîyet: Melek gibi olma.

Ân-ı nüzûl: Vahyin iniş ânı.

Hâlet: İçinde bulunulan durum. **Kûşe:** Köşe.

Hitab-ı semâvî: Gökten gelen hitap.

âyetini, nû-rânî parlak bir tarzda gösteriyor. Ramazan, Kur'ân ayı olduğunu isbat ediyor. O cemaat-ı uzmânın sâir efradları, bazıları huşû ile o hâfızları dinlerler. Diğerleri, kendi kendine okurlar. Şöyle bir vaziyetteki bir mescid-i mukaddeste, nefs-i süflînin hevesâtına tâbi olup, yemek içmek ile o vaziyet-i nûrânîden çıkmak ne kadar çirkin ise ve o mesciddeki cemaatin mânevî nefretine ne kadar hedef ise; öyle de Ramazan-ı Şerif'te ehl-i sıyâma muhalefet edenler de, o derece umum o Âlem-i İslâm'ın mânevî nefretine ve tahkiri-ne hedefdir.

¹ “O Ramazan ayı ki Kur'ân o ayda indirildi.” (Bakara sûresi, 2/185)

Cemaat-ı uzmâ: Pek büyük cemaat.

Efrâd: Fertler.

Huşû: Büyük saygı ile kendinden geçme.

Nefs-i süflî: Alçak nefis.

Hevesât: Nefsin istek ve arzuları, hevesleri.

Ehl-i sıyâm: Oruçlu olanlar.

Tahkir etme: Küçük görme, aşağılamak.

Yedinci Nükte

Ramazanın sıyâmı, dünyada âhiret için ziraat ve ticaret etmeğe gelen nev-i insanın kazancına baktığı cihetteki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: Ramazan-ı Şerif'te sevab-ı a'mâl, bire bindir. Kur'ân-ı Hakîm'in nass-ı hadîs ile her bir harfinin on sevabı var; on hasene sayılır, on meyve-i Cennet getirir.¹ Ramazan-ı Şerif'te her bir harfin, on değil bin ve Âyetü'l-Kürsî gibi âyetlerin her bir harfi binler ve Ramazan-ı Şerif'in Cum'alarında daha ziyadedir.² Ve Leyle-i Kadir'de otuz bin hasene sayılır.³ Evet her bir harfi otuz bin bâki meyveler veren Kur'ân-ı Ha-

¹ Bkz.: Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 16; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/118; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 9/130.

² Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/255-256; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/130-131.

³ Bkz.: "Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır." (Kadir sûresi, 97/3)

Sıyâm: Oruç.

Sevâb-ı a'mâl: Yapılan işlerin sevapları.

Nass-ı hadîs: Hadiste belirtildiği üzere.

Hasene: İyilik.

kîm, öyle bir nûrânî şecere-i tûbâ hükmüne geçiyor ki; milyonlarla o bâki meyveleri, Ramazan-ı Şerif'te mü'minlere kazandırır. İşte gel, bu kudsî, ebedî, kârlı ticarete bak, seyret ve düşün ki: Bu hurûfâtın kıymetini takdir etmeyenler ne derece hadsiz bir hasârette olduğunu anla!

İşte Ramazan-ı Şerif âdeta bir âhiret ticareti için gayet kârlı bir meşher, bir pazardır. Ve uhrevî hâsılat için, gayet münbit bir zemindir. Ve neşvünemâ-yı a'mâl için, bahardaki mâh-i Nisandır. Saltanat-ı rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı ubûdiyet-i beşeriyenin resm-i geçit yapmasına en parlak, kudsî bir bayram hükmündedir. Ve öyle olduğundan, yemek-içmek gibi nefsin gafletle hayvanî hâ-

Şecere-i Tûbâ: Cennetteki Tûbâ ağacı.

Hurûfât: Harfler.

Neşvünemâ-yı a'mâl: Yapılan güzel amellerin, hasat mevsimindeki gibi bire bin alma durumuna gelmesi.

Münbit: Verimli.

Hasâret: Kayıp, zarar.

Mâh-i Nisan: Nisan yağmuru.

Meşher: Sergi.

Ubûdiyet-i beşeriye: İnsanların Allah teâlâ'ya karşı takındığı kulluk tavrı.

Resm-i geçit: Geçit töreni.

câtına ve mâlâyani ve hevâperestâne müştehiyâta girmemek için oruçla mükellef olmuş. Güya muvakkaten hayvaniyetten çıkıp melekiyet vaziyetine veyahut âhiret ticaretine girdiği için, dünyevî hâcâtını muvakkaten bırakmakla, uhrevî bir adam ve tecessüden tezahür etmiş bir ruh vaziyetine girerek; savmı ile, Samediyete bir nevi âyinedarlık etmektir. Evet Ramazan-ı Şerif; bu fâni dünyada, fâni ömür içinde ve kısa bir hayatta bâki bir ömür ve uzun bir hayat-ı bâkiyeyi tazammun eder, kazandırır.

Evet bir tek Ramazan, seksen sene bir ömür semerâtını kazandırabilir. Leyle-i Kadir

Mâlâyani: Lüzumsuz,
faydasız.

Hevâperestâne: Nefsine
tapınircasına.

Müştehiyât: Nefsin hoşuna
giden zevkli ve lezzetli
şeyler.

Muvakkaten: Geçici olarak.

Melekiyet: Melek gibi olma.

Tecessüden tezâhür etmek:
Bedenleşme.

Samediyet: Cenâb-ı Hakk'ın
hiçbir şeye ihtiyacı olmadı-
ğı halde her şeyin O'na
muhtaç olması.

Âyinedârlık etmek: Aksettir-
me. **Savm:** Oruç.

Hayat-ı bâkiye: Sonsuz,
ebedî hayat.

Tazammun etmek: İhtiva
etmek, içine almak.

Semerât: Meyveler, ürünler.

ise, nass-ı Kur'ân ile bin aydan daha hayırlı olduđu¹ bu sırta bir hüccet-i kâtiadır.

Evet nasıl ki bir padişah, müddet-i saltanatında belki her senede, ya cülûs-ü hümâyûn namıyla veyahut başka bir şâsaalı cilve-i saltanatına mazhar bazı günleri bayram yapar. Raiyyetini, o günde umumî kanunlar dairesinde değil; belki hususî ihsânâtına ve perdesiz huzuruna ve has iltifatına ve fevkalâde icraatına ve doğrudan doğruya lâıyk ve sâdık milletini, has teveccühüne mazhar eder. Öyle de: Ezel ve Ebed Sultanı olan on sekiz bin âlemin² Padişah-ı Zül-

¹ Bkz.: “Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır.” (Kadir sûresi, 97/3)

² Fâtiha sûresindeki “Âlemlerin Rabbi” ifadesindeki “âlemler”in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: et-Taberî, *Câmi’u’l-beyân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ* 2/219.

Nass-ı Kur’ân: Kur’ân’da belirtildiğı üzere, Kur’ân’ın hükmü.

Hüccet-i kâti: Kesin delil.

Cülûs-i hümâyûn: Padişahın tahta oturma merasimi.

Şâsaalı: Görkemli.

Cilve-i saltanat: Saltanatın eseri.

Mazhar: Nâil olmak.

Raiyet: Yönetilenler.

İhsânât: Lütüfler, iyilikler.

Has teveccüh: Özel ilgi.

celâl'i; o on sekiz bin âleme bakan, teveccüh eden ferman-ı âlîşânı olan Kur'ân-ı Hakîm'i Ramazan-ı Şerif'te inzâl eylemiş. Elbette o Ramazan, mahsus bir bayram-ı ilâhî ve bir meşher-i rabbânî ve bir meclis-i ruhanî hükmüne geçmek, muktezâ-yı hikmettir. Mâdem Ramazan o bayramdır; elbette bir derece, süflî ve hayvanî meşâğilden insanları çekmek için oruca emredilecek. Ve o orucun ekmeli ise: Mide gibi bütün duyguları; gözü, kulağı, kalbi, hayali, fikri gibi cihâzât-ı insaniyeye dahi bir nevi oruç tutturaktır. Yani: Muharremâttan, mâlâyaniyâttan çekmek ve her birisine mahsus ubûdiyete sevkettir. Meselâ: Dilini

Teveccüh etme: Yöneltme.

Ferman-ı âlîşân: Şanlı ferman. **Meşâğil:** Meşgaleler.

İnzâl eylemek: İndirmek.

Meşher-i rabbânî: Allah'ın (c.c.), nimetlerini sergilediği yer, ilâhî sergi.

Muktezâ-yı hikmet: Özel maksada tam uygun.

Süflî: Aşağı, alçak, âdi.

Ekmel: Çok mükemmel.

Cihâzât-ı insaniye: İnsandaki maddî-mânevî her türlü donanım.

Muharremât: Haram olan şeyler.

Mâlâyaniyât: Lüzumsuz, faydasız şeyler.

yalandan, gıybetten ve galîz tabirlerden ayırmakla ona oruç tutturmak. Ve o lisanı, tilâvet-i Kur'ân ve zikir ve tesbih ve salavât ve istiğfar gibi şeylerle meşgul etmek... Meselâ: Gözünü nâmahreme bakmaktan ve kulağını fena şeyleri işitmekten men'edip, gözünü ibrete ve kulağını hak söz ve Kur'ân dinlemeye sarfetmek gibi sâir cihâzâta da bir nevi oruç tutturaktır. Zâten mide en büyük bir fabrika olduğu için, oruç ile ona ta'til-i eşğâl ettirilse, başka küçük tezgâhlar kolayca ona ittibâ ettirilebilir.

Sekizinci Nükte

Ramazan-ı Şerif, insanın hayat-ı şahsiyesine baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

İnsana en mühim bir ilâç nev'inden maddî ve mânevî bir perhizdir ve tıbben bir hım-

Nâmahrem: Birbirleriyle evlenmelerine dînen mâni olacak bir akrabalığı bulunmayan erkek veya kadın.

Ta'til-i eşğâl ettirme: İş paydosu.

İttibâ ettirme: Arkasından götürme.

yedir ki: İnsanın nefsi, yemek içmek hususunda keyfemâyeşâ hareket ettikçe, hem şahsın maddî hayatına tıbben zarar verdiği gibi; hem helâl-haram demeyip rast gelen şeye saldırmak, âdeta mânevî hayatını da zehirler. Daha kalbe ve ruha itaat etmek, o nefse güç gelir. Serkeşâne dizginini eline alır. Daha insan ona binemez, o insana bîner. Ramazan-ı Şerif'te oruç vasıtasıyla bir nevi perhize alışır; riyâzete çalışır ve emir dinlemeyi öğrenir. Bîçare zayıf mideye de, hazımdan evvel yemek yemek üzerine doldurmak ile hastalıkları celbetmez. Ve emir vasıtasıyla helâli terk ettiği cihetle, haramdan çekinmek için akıl ve şeriattan gelen emri dinlemeye kabiliyet peyda eder. Hayat-ı mâneviyeyi bozmamaya çalışır.

Hem insanın ekseriyet-i mutlakası açlığa çok defa mübtelâ olur. Sabır ve tahammül

Keyfemâyeşâ: İstediği şekilde.

Hımye: Perhiz.

Serkeşâne: Başıbozuk, asi bir şekilde.

Riyâzet: Yemek-içmek-

uyumak gibi cismanî

istekleri gemleme yolu.

Celbetmek: Çekmek.

için bir idman veren açlık, riyâzete muhtaçtır. Ramazan-ı Şerif'teki oruç on beş saat, sahorsuz ise yirmi dört saat devam eden bir müddet-i açlığa sabır ve tahammül ve bir riyâzettir ve bir idmandır. Demek, beşerin muşebetini ikileştiren sabırsızlığın ve tahammülsüzlüğün bir ilâcı da oruçtur.

Hem o mide fabrikasının çok hademeleri var. Hem onunla alâkadar çok cihâzât-ı insaniye var. Nefis, eğer muvakkat bir ayın gündüz zamanında ta'til-i eşğâl etmezse; o fabrikanın hademelerinin ve o cihâzâtın hususî ibadetlerini onlara unutturur, kendiyile meşgul eder, tahakkümü altında bırakır. O sâir cihâzât-ı insaniyeyi de, o mânevî fabrika çarklarının gürültüsü ve dumanlarıyla müşevveş eder. Nazar-ı dikkatlerini daima kendine celbeder. Ulvî vazifelerini muvakkaten unutturur. Ondandır ki; eskiden beri çok ehl-i velâyet, tekemmül için riyâzete, az yemek ve içmeye kendilerini alıştırmışlar.

Ta'til-i eşğâl etmek: İşî paydos etmek. *Ulvî:* Yüce.

Müşevveş: Karmakarışık.
Celbetmek: Çekmek.

Fakat Ramazan-ı Şerif orucuyla o fabrikanın hademeleri anlarlar ki; sırf o fabrika için yaratılmamışlar. Ve sâir cihâzât, o fabrikanın süflî eğlencelerine bedel, Ramazan-ı Şerif'te melekî ve ruhanî eğlencelerde telezzüz ederler, nazarlarını onlara dikerler. Onun içindir ki; Ramazan-ı Şerif'te mü'minler, derecâtına göre ayrı ayrı nurlara, feyizlere, mânevî sürurlara mazhar oluyorlar. Kalb ve ruh, akıl, sır gibi letâifin o mübarek ayda oruç vasıtasıyla çok terakkiyat ve tefeyyüzleri vardır. Midenin ağlamasına rağmen, onlar masumâne gülüyorlar.

Dokuzuncu Nükte

Ramazan-ı Şerif'in orucu, doğrudan doğruya nefsin mevhum rubûbiyetini kırmak ve

Süflî: Aşağı, alçak, âdi.

Telezzüz etmek: Lezzet

almak. **Nazar:** Bakış.

Sürûr: Sevinç, mutluluk.

Letâif: Mânevî duyular.

Terakkiyât: İlerleme.

Tefeyyüz: Mânevî istifade, feyizlenme.

Mevhum rubûbiyet: Kişinin, kendisinde Yaratıcı'ya mahsus özellikler olduğu zanni.

aczini göstermekle ubûdiyetini bildirmek ci-
hetindeki hikmetlerinden bir hikmeti şudur
ki:

Nefis Rabbisini tanımak istemiyor, fira-
vunâne kendi rubûbiyet istiyor. Ne kadar
azaplar çektirilse, o damar onda kalır. Fa-
kat açlıkla o damarı kırılır. İşte Ramazan-ı
Şerif'teki oruç doğrudan doğruya nefsin fi-
ravunluk cephesine darbe vurur, kırar. Ac-
zini, zaafını, fakrını gösterir. Abd olduğunu
bildirir.

Hadîsin rivâyetlerinde vardır ki: Cenâb-ı
Hak nefse demiş ki: “Ben neyim, sen nesin?”
Nefis demiş: “Ben benim, sen sensin!” Azap
vermiş, Cehennem'e atmış, yine sormuş.
Yine demiş: “Ene ene, ente ente.” Hangi
nevi azabı vermiş, enaniyetten vazgeçmemiş.
Sonra açlık ile azab vermiş, yani aç bırakmış.
Yine sormuş: “Men ene ve mâ ente?” Nefis
demiş:

Firavunâne: Firavun gibi.
Men ene: Ben kimim?

Ve mâ ente: Ve sen nesin?

Yani: “Sen benim Rabb-i Rahîmimsin, ben senin âciz bir abdinim.”¹

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ
لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ آدَاءً بَعْدَ ثَوَابِ قِرَاءَةِ حُرُوفِ
الْقُرْآنِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ²
سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ۖ وَسَلَامٌ عَلَى
الْمُرْسَلِينَ ۖ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ،³ أَمِينَ.

¹ Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekki'n-nüfûs* s.275-276.

² “Allahım! Efendimiz Muhammed’e (s.a.s.), âl ve as-hâbına, Senin razı olacağın ve O’nun lâyük ve müstahak olduğu bir rahmetle, Ramazan ayında okunan Kur’ân’ın harfleri adedince salât ve selâm eyle.”

³ “İzzet ve kudret Rabbi olan senin Rabbin onların bütün bâtil iddialarından münezzehtir, yücedir. Selâm bütün peygamberleredir. Bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Sâffât sûresi, 37/180-182)

İtizar: Şu ikinci kısım, kırk dakikada süratle yazılmasından, ben ve müsvedde yazan kâtib ikimiz de hasta olduğumuzdan, elbette içinde müşevveşiyet ve kusur bulunacaktır. Nazar-ı müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımızdan bekleriz. Münasip gördüklerini tashih edebilirler.

[Kastamonu Lâhikası'ndan

59. mektup]

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ¹
 السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا²

Aziz, sıddık kardeşlerim, (Hâşiye)

¹ “Hiçbir şey yoktur ki Allah’ı hamd ile tenzih etmesin.”
 (İsrâ sûresi, 17/44)

² “Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi ebedlere kadar daima sizinle olsun.”

(Hâşiye) Vilâyet, kazâ, nâhiye ve köylerde, Risale-i Nur’un yeni ve eski has talebelerinden her biri, Ramazan’ın her gününde, Kur’ân-ı Kerîm’in birer cüzünü okuyorlar. Böylece o memleketlerde Üstadları Bediüzzaman Hazretlerinin bu çok sevaplı ve nurlu tavsiyesine ittibâ ederek, Ramazan’ın her gününde bir hatme-i Kur’âniye’yi yapmak nimet-i uzmâsına nâil oluyorlar.

Hâşiye: Açıklayıcı not.

İttibâ etmek: İtaat etmek,
 uymak.

Hatme-i Kur’âniye: Hatim.

Nimet-i uzmâ: Çok büyük
 nimet.

Evvelâ: Sizin Leyle-i Berâtınızı ve gelecek Ramazanınızı tebrik eder ve bu gelecek Leyle-i Kadri hakkınızda ve hakkımızda bin aydan daha hayırlı olmasını ve defter-i a'mâlimize böyle geçmesini Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyoruz. Ve böylece, bayrama kadar

اللَّهُمَّ اجْعَلْ لَيْلَةَ قَدْرِنَا فِي هَذَا الرَّمَضَانِ خَيْرًا مِنْ
أَلْفِ شَهْرٍ لَنَا وَلِطَلْبَةِ الرَّسَائِلِ التُّورِ الصَّادِقِينَ.¹

duasını etmeye niyet ettik.

Hem sizin iki mucizeli Kur'ân'ı bizlere bu mübarek aylarda göndermeniz, inşâallah o derece medâr-ı bereket ve sevap ve hasenât ve fütûhât olacak ki, hakkımızda bu Ramazan'ın her bir günü bir Leyle-i Kadir

¹ Allahım! Bu Ramazan'daki Kadir gecemizi, bize ve sadık Risale-i Nur talebelerine bin aydan hayırlı kıl.

Leyle-i Berât: Şaban ayının on beşinci gecesi.

Leyle-i Kadir: Kur'ân'ın inmeye başladığı gece olan Kadir Gecesi.

Hasenât: Sevaplar.

Defter-i a'mâl: Günah ve sevapların yazıldığı defter.

Medar-ı bereket: Bereket vesilesi.

Fütûhât: İşlerin açılıp çok güzel gitmesi.

hükmüne geçeceğini rahmet-i ilâhiyeden ümit ederiz.

Şimdiden biz tedbir ettik ki, iki Kur'ân'ı, Risale-i Nur'un buradaki has talebeleri, Ramazan-ı Şerif'te, her biri, her günde bir cüzünü sizinle beraber okumakla, Ramazan'ın her gününde bir hatme-i Kur'âniye olarak, mânevî ve çok geniş bir mecliste, Isparta ve Kastamonu'yu ihâta eden bir dairede halka tutan Risale-i Nur talebelerinin ve o dairenin merkezinde sizler bulunmak cihetiyle Risale-i Nur şakirtlerinin etrafınızda olarak, Nakşîde, "hatme-i hâcegân" tarzında, fakat çok büyük bir mikyâsta Risale-i Nur'un bütün şakirtleri mânen hazır ve o dairede bulunuyor niyetiyle tasavvurla okumak, o kudsî hatmeyi yapmak Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden tevfik niyaz ederiz.

Said Nursî

Tedbir etme: Planlama.

Hatme-i Kur'âniye: Hatim.

İhâta etmek: Kuşatmak

Nakşî: Türkistan'da 14. asırda Bahâeddin Nakşibendî tarafından kurulan tarikat, veya ona bağlı kişi.

Hatme-i hâcegân: Nakşibendî tarikatı mensuplarının topluca yaptıkları zikir ve dua.

Şakirt: Öğrenci.

Mikyâsta: Ölçüde, çapta.

Tevfik: Muvaffak kılma, başarı verme.

[On Dokuzuncu Lem'a]

İktisat Risalesi

İktisat ve kanaate, israf ve tebzîre dairdir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا¹

Şu âyet-i kerime, iktisata kat'î emir ve israftan nehy-i sarîh sûretinde gayet mühim bir ders-i hikmet veriyor. Şu mes'elede “Yedi Nükte” var.

Birinci Nükte

Hâlık-ı Rahîm, nev-i beşere verdiği nimetlerin mukabilinde şükür istiyor.² İsrâf ise

¹ “Yiyin, için fakat israf etmeyin.” (A'râf sûresi, 7/31)

² Bkz.: “Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım.” (İbrahim sûresi, 14/7)

Kanaat: Kısmetine razı olma.

Tebzîr: Savurganlık.

Nehy-i sarîh: Açık ve kesin yasak.

Nükte: Bir söz veya ifâdenin asıl mânâsından başka, dikkatle anlaşılabilir ince mânâ.

şükre zıddır, nimete karşı hasâretli bir istihfaftır. İktisat ise, nimete karşı ticaretli bir ihtiramdır. Evet iktisat hem bir şükr-ü mânevî, hem nimetlerdeki rahmet-i ilâhiyeye karşı bir hürmet, hem kat'î bir sûrette sebab-i bereket, hem bedene perhiz gibi bir medar-ı sıhhat, hem mânevî dilencilik zilletinden kurtaracak bir sebab-i izzet, hem nimet içindeki lezzeti hissetmesine ve zâhiren lezzetsiz görünen nimetlerdeki lezzeti tatmasına kuvvetli bir sebebidir. İsrâf ise, mezkûr hikmetlere muhalif olduğundan, vahim neticeleri vardır.

İkinci Nükte

Fâtır-ı Hakîm, insanın vücudunu mükemmel bir saray sûretinde ve muntazam bir şehir misalinde yaratmış. Ağızdaki kuvve-i zâikayı bir kapıcı, a'sâb ve damarları telefon

Hasâret: Kayıp, zarar.

İstihfâf: Küçümseme.

İhtirâm: Saygı göstermek.

Vahim: Kötü, korkunç.

Kuvve-i zâika: Tat alma

duyusu. **A'sâb:** Sinirler.

ve telgraf telleri gibi (kuvve-i zâika ile, merkez-i vücuddaki mide ile bir medar-ı muhabereleridir) ki; ağıza gelen maddeyi o damarlarla haber verir. Bedene, mideye lüzumu yoksa “Yasaktır!” der, dışarı atar. Bazan da bedene menfaati olmamakla beraber zararlı ve acı ise; hemen dışarı atar, yüzüne tükürür.

İşte madem ağızdaki kuvve-i zâika bir kapıcıdır; mide, cesedin idaresi noktasında bir efendi ve bir hâkimdir. O saraya veyahut o şehre gelen ve sarayın hâkimine verilen hediyenin yüz derece kıymeti varsa, kapıcıya bahşiş nev’inden ancak beş derecesi muvafık olur, fazla olamaz. Tâ ki; kapıcı gururlanıp, baştan çıkıp vazifeyi unutup, fazla bahşiş veren ihtilâlcileri saray dâhiline sokmasın.

İşte bu sırra binaen, şimdi iki lokma farzediyoruz. Bir lokma, peynir ve yumurta gibi mugaddî maddeden kırk para; diğer lok-

Medâr-ı muhâbere: Haberleşme aracı.

Muvâfık: Uygun.
Mugaddi: Besleyici.

ma, en âlâ baklavadan on kuruş olsa..¹ bu iki lokma, ağza girmeden, beden itibariyle farkları yoktur, müsavidirler; boğazdan geçtikten sonra, cesed beslemesinde yine müsavidirler belki bazan kırk paralık peynir daha iyi besler. Yalnız, ağızdaki kuvve-i zâikayı okşamak noktasında yarım dakika bir fark var. Yarım dakika hatırı için kırk paradan on kuruşa çıkmak, ne kadar manasız ve zararlı bir israf olduğu kıyas edilsin. Şimdi, saray hâkimine gelen hediye kırk para olmakla beraber, kapıcıya dokuz defa fazla bahşiş vermek, kapıcıyı baştan çıkarır, “Hâkim benim.” der. Kim fazla bahşiş ve lezzet verse onu içeriye sokacak, ihtilâl verecek, yangın çıkaracak, “Aman doktor gel-sin, hararetimi teskin etsin, ateşimi söndür-sün.” dedirmeye mecbur edecek. İşte iktisat ve kanaat, hikmet-i ilâhiyeye tevfik-i hareket-

¹ Bu iki lokma arasında, 25 kat fiyat farkı olmaktadır.

Kuvve-i zâika: Tat alma
duyusu. **Müsâvi:** Eşit.
Tevfik-i hareket: Uygun
hareket etmek.

Harâreti teskin etmek:
Ateşi normale düşürmek.
Kanaat: Kısmetine razı olma.

tir. Kuvve-i zâikayı kapıcı hükmünde tutup, ona göre bahşış verir. İsrâf ise; o hikmete zıd hareket ettiği için çabuk tokat yer, mideyi karıştırır, iştiha-yı hakikîyi kaybeder. Tenevvü-ü et'imededen gelen sun'î bir iştiha-yı kâzibe ile yedirir, hazımsızlığa sebebiyet verir, hasta eder.

Üçüncü Nükte

Sâbık ikinci nüktede, kuvve-i zâika kapıcıdır dedik. Evet ehl-i gaflet ve ruhen terakki etmeyen ve şükür mesleğinde ileri gitmeyen insanlar için bir kapıcı hükmündedir. Onun telezzüzü hatırı için isrâfâta ve bir dereceden on derece fiata çıkmamak gerektir. Fakat, hakikî ehl-i şükrün ve ehl-i hakikatın ve ehl-i kalbin kuvve-i zâikasını –Altıncı Söz’deki müvazenede beyan edildiği gibi– rahmet-i ilâhiyenin matbahlarına bir nâzır ve

İштиha-yı kâzibe: İhtiyaçtan kaynaklanmayan yalancı iştah. **Sun'î:** Yapay.

Telezzüz: Lezzet alma.

Matbah: Mutfak.

Tenevvü'-ü et'ime: Yemeklerin, çeşit çeşit olması.

Kuvve-i zâika: Tat alma duyusu. **İsrâfât:** İsrâflar.

Nâzır: Yönetici.

bir müfettiş hükmündedir. Ve o kuvve-i zâikada taamlar adedince mîzâncıklarla nimet-i ilâhiyenin envânını tartmak ve tanımak; bir şükr-ü mânevî sûretinde cesede, mideye haber vermektir. İşte bu sûrette kuvve-i zâika, yalnız maddî cesede bakmıyor. Belki kalbe, ruha, akla dahi baktığı ci-hetle midenin fevkinde hükmü var, makamı var.

İsraf etmemek şartıyla ve sırf vazife-i şük-râniyeyi yerine getirmek ve envâ-ı niam-ı ilâhiyeyi hissedip tanımak kaydı ile ve meş-rû olmak ve zillet ve dilencilığe vesile olmamak şartıyla, lezzetini takip edebilir. Ve o kuvve-i zâikayı taşıyan lisanı, şükürde istî-mâl etmek için leziz taamları tercih edebilir.

Taam: Yemek.

Mîzân: Terazi, tartı âleti.

Kuvve-i zâika: Tat alma duyusu, tat alma hissi.

Fevkinde: Üstünde, daha fazla. **Envâ:** Türler.

İstîmâl etmek: Kullanmak.

Niam-ı ilâhiye: Cenâb-ı

Hakk'ın verdiği nimetler.

Meşrû: Dinin müsaade ettiği şey.

Gavsîyet: Velilik mertebelerinden yüksek bir makam sahibi olmak.

Bu hakikate işaret eden bir hâdise ve bir keramet-i Gavsîye:

Bir zaman Hazreti Gavs-ı Âzam Şeyh Geylânî'nin (kuddise sirruhû) terbiyesinde, nazdar ve ihtiyâre bir hanımın bir tek evlâdı bulunuyormuş. O muhterem ihtiyâre, gitmiş oğlunun hücre sine; bakıyor ki, oğlu bir parça kuru ve siyah ekme k yiyor. O riyâzattan zaafiyetiy-le vâlidesinin şefkatini celbetmiş. Ona acımış. Sonra Hazreti Gavs'ın yanına şekvâ için gitmiş. Bakmış ki, Hazreti Gavs kızartılmış bir tavuk yiyor. Nazdarlığından demiş: “Ya Üstad! Benim oğlum açlıktan ölüyor. Sen tavuk yersin!” Hazreti Gavs tavuğa demiş: “Kum biiznillah!”¹ O pişmiş tavuğun kemikleri toplanıp, tavuk olarak yemek kabından dışarı atıldığını, mu temed ve mevsuk çok zâtlardan Hazreti Gavs

¹ “Allah'ın izniyle kalk (diril).”

Kerâmet-i gavsîye: Abdülkadir Geylânî Hazretlerinin kerameti.

Riyâzât: Yemek-içmek-uyumak gibi cismanî istekleri gemleme yolları.

Gavs-ı Âzam: “En büyük gavs” anlamında Abdülkadir Geylânî Hazretlerinin lâkâbı.

Nazdâr: Nazlı.

Celbetmek: Çekmek.

gibi kerâmât-ı hârikaya mazhariyeti dünyaca meşhur bir zâtın bir kerameti olarak mânevî tevatürle nakledilmiş. Hazreti Gavs demiş: “Ne vakit senin oğlun da bu dereceye gelirse, o zaman o da tavuk yesin.”¹

İşte Hazreti Gavs’ın bu emrinin mânâsı şudur ki: Ne vakit senin oğlun da ruhu cesedine, kalbi nefesine, aklı midesine hâkim olsa ve lezzeti şükür için istese, o vakit leziz şeyleri yiyebilir...

Dördüncü Nükte

“İktisat eden, maişetçe aile belâsını çekmez.” meâlinde ² لَا يَعْوُلُ مَنْ افْتَصَدَ hadîs-i şerifi

¹ Abdülkadir Geylânî, Gunyetü’l-tâlibîn s.502; Nebhânî, Câmiu kerâmâtî’l-evliyâ 2/203.

² Aynı anlamdaki مَا عَالَ مَنْ افْتَصَدَ hadisi için bkz.: Müsned, 1/447; İbn Ebî Şeybe, el-Musannef 5/331; et-Taberânî, el-Mu‘cemü’l-kebîr 10/108; et-Taberânî, el-Mu‘cemü’l-evsat 5/206, 6/365.

Mûtemed: Güvenilir, itimat edilir.

Mevsuk: Belgeye dayanan, güvenilir.

sırrıyla: İktisat eden, maişetçe aile zahmet ve meşakkatini çok çekmez. Evet iktisat, kat'î bir sebab-i bereket ve medâr-ı hüsn-ü maişet olduğuna o kadar kat'î deliller var ki, hadd ü hesaba gelmez.¹ Ezcümle: Ben kendi şahsımda gördüğüm ve bana hizmet ve arkadaşlık eden zâtların şehadetleriyle diyorum ki: İktisat vasıtasıyla bazan bire on bereket gördüm ve arkadaşlarım gördüler. Hattâ dokuz sene –şimdi otuz sene– evvel² benimle beraber Burdur'a nefyedilen reislerden bir kısmı, parasızlıktan zillet ve sefâlete düşmemekliğim için, zekâtlarını bana kabul ettirmeğe çok çalıştılar. O zengin reislere dedim: “Gerçi param pek azdır; fakat iktisadım var, kanaata alışmışım. Ben sizden daha zenginim.” Mükerrer ve musır-

¹ “Harcamada tasarruf yapma, geçimin yarısıdır.” Anlamındaki hadis için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-evsat* 7/25; el-Beyhakî, Şuabü'l-îmân 5/254.

² Yani 1926 yılında.

Medâr-ı hüsn-ü maişet:
Güzel bir geçim kaynağı.

Mükerrer: Tekrarlanmış.

Nefyedilmek: Sürgün edilmek.

Kanaat: Kismetine razı olma.

Musurrâne: Israrlı bir şekilde.

râne tekliflerini reddettim. Cây-ı dikkattir ki: İki sene sonra, bana zekâtlarını teklif edenlerin bir kısmı iktisatsızlık yüzünden borçlandılar. Lillâhilhamd onlardan yedi sene sonra, o az para iktisat bereketiyle bana kâfi geldi; benim yüz suyumu döktürmedi, beni halklara arz-ı hâcete mecbur etmedi. Hayatımın bir düsturu olan “nâstan istiğnâ” mesleğimi bozmadı.

Evet iktisat etmeyen, zillete ve manen dilenciliğe ve sefaletе düşmeğe namzeddir. Bu zamanda isrâfâta medar olacak para, çok pahalıdır. Mukabilinde bazan haysiyet, namus rüşvet alınıyor. Bazan mukaddesat-ı dîniye mukabil alınıyor, sonra menhûs bir para veriliyor. Demek mânevî yüz lira zarar ile, maddî yüz paralık bir mal alınır. Eğer iktisat edip hâcât-ı zaruriyeye iktisar ve ihti-

Cây-ı dikkat: Dikkat çekici, ilginç.

Arz-ı hâcet: İhtiyaç bildirip yardım isteme.

Menhûs: Uğursuz, kötü.

Nâstan istiğnâ: İnsanlardan hiçbir şey istememe.

Hâcât-ı zarûriye: Lüzumlu ihtiyaçlar.

İktisar etmek: Yetinmek.

sar ve hasretse,

سِرِّيًّا، إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ¹

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا²

sarahatıyla; ummadığı tarzda yaşayacak kadar rızkını bulacak. Çünkü şu âyet taahhüd ediyor. Evet rızık ikidir:³

Biri; hakikî rızıktır ki, onunla yaşayacak. Bu âyetin hükmü ile o rızık, taahhüd-ü rab-bânî altındadır. Beşerin sû-i ihtiyârı karışmazsa, o zarurî rızık her halde bulabilir. Ne dinini, ne namusunu, ne izzetini feda etmeğe mecbur olmaz.

İkincisi; Rızık-ı mecazîdir ki, sû-i istimâ-

¹ “Asıl bütün mahlukların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah’dır.” (Zâriyât sûresi, 51/58)

² “Yeryüzünde kıvıldağan hiçbir canlı yoktur ki onun rızıkı Allah’a ait olmasın.” (Hûd sûresi, 11/6)

³ Bkz.: el-Cürcânî, Târîhu Cürcân s.366; el-Gazâlî, el-Maksadü'l-esnâ s.85.

İhtisar etmek: Lüzumlu kısımla yetinmek. **Sarâhat:** Açıklık.

Hasr etmek: Sınırlandırma, bir şeye mahsus kılma.

Sû-i ihtiyâr: Tercihini kötüye kullanma.

Rızık-ı mecazî: Gerçek ihtiyaçtan kaynaklanmayıp, gelenek haline geldiği için terk edilemeyen ihtiyaçları karşılayan rızık

lât ile hâcât-ı gayr-ı zaruriye hâcât-ı zaruriye hükmüne geçip, görenek belâsıyla tiryaki olup, terk edemiyor. İşte bu rızık, taahhüd-ü rabbânî altında olmadığı için; bu rızık tahsil etmek, hususan bu zamanda çok pahalıdır. Başta izzetini feda edip zilleti kabul etmek, bazan alçak insanların ayaklarını öpmek kadar manen bir dilencilik vaziyetine düşmek, bazan hayat-ı ebediyesinin nuru olan mukaddesat-ı dîniyesini feda etmek sûretiyle o bereketsiz menhûs malı alır. Hem bu fakru zaruret zamanında, aç ve muhtaç olanların elemelerinden ehl-i vicdana rikkat-i cinsiye vasıtasıyla gelen teellüm; o gayr-ı meşrû bir sûrette kazandığı para ile aldığı lezzeti, vicdanı varsa acılaştırıyor. Böyle acib bir zamanda, şübheli mallarda, zaruret derecesinde iktifâ etmek lâzımdır. Çünkü

1 إِنَّ الضَّرْوَرَةَ تُقَدَّرُ بِقَدْرِهَا¹

¹ “Zarûretler, ancak miktarı kadar takdir olunur.” Bkz.: Mecelle, madde: 22.

Hâcât-ı gayr-ı zarûriye:

Karşılanması illâ da gerek-meyen ihtiyaçlar.

Menhûs: Uğursuz, kötü.

Rikkat-i cinsiye: İnsanlık

hissi ile duyulan şefkat.

Teellüm: Keder, acı.

İktifâ etme: Yetinme.

dan, mecburiyetle zaruret derecesini alabilir; fazlasını alamaz.¹ Evet muztar adam, murdar etten tok oluncaya kadar yiyemez. Belki, ölmeyecek kadar yiyebilir. Hem yüz aç adamın huzurunda, kemâl-i lezzet ile fazla yenilmez.

İktisat, sebeb-i izzet ve kemâl olduğuna delâlet eden bir vâkıa:

Bir zaman, dünyaca sehâvetle meşhur Hâtem-i Tâî, mühim bir ziyafet veriyor. Misafirlerine gayet fazla hediyeler verdiği vakit, çölde gezmeye çıkıyor. Bakar ki: Bir ihtiyar fakir adam, bir yük dikenli çalı ve gevenleri beline yüklemiş; cesedine batıyor, kanatıyor. Hâtem ona dedi: “Hâtem-i Tâî, hediyelerle beraber mühim bir ziyafet veriyor. Sen de oraya git; beş kuruşluk çalı yü-

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/173.

Muztar: Çaresiz.

Murdar: Haram, pis, leş.

Sehâvet: Cömertlik.

Geven: Bir kanş boyunda, dikenli bir bitki.

Hâtem-i Tâî: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) zamanına yetişmişse de, peygamberlik gelmeden önce vefat eden, cömertlik sembolü bir kişi.

küne bedel beş yüz kuruş alırsın.” O muktesid ihtiyar demiş ki: “Ben, bu dikenli yükümü iz-zetimle çekerim, kaldırım. Hâtem-i Tâî'nin minnetini almam.”

Sonra, Hâtem-i Tâî'den sormuşlar: “Sen kendinden daha civanmert, aziz, kimi bulmuşsun?” Demiş: “İşte o sahrada rast geldiğim o muktesid ihtiyarı benden daha aziz, daha yüksek, daha civanmert gördüm.”¹

Beşinci Nükte

Cenâb-ı Hak kemâl-i kereminden, en fakir adama en zengin adam gibi ve gedâya (yani fakire) padişah gibi, lezzet-i nimetini ihsas ettiriyor. Evet bir fakirin, kuru bir parça siyah ekmekten açlık ve iktisat vasıtasıyla aldığı lezzet, bir padişahın ve bir zengin'in israftan gelen usanç ve iştahsızlık ile yediği en âlâ baklavadan aldığı lezzetten daha ziyade lezzetlidir. Câ-y-ı hayrettir ki, bazı müsrif ve mübezzir insanlar, böyle ikti

¹ Buradaki onurlu tavrı ifade eden bir hadis-i şerif için bkz.: Buhârî, müsâkât 13, zekât 50, büyü' 15; İbn Mâce, zekât 25; Müsned 1/167.

satçıları “hisset” ile ittiham ediyorlar. Hâşâ... İktisat, izzet ve cömertliktir. Hisset ve zillet, ehl-i israf ve tebzîrin zâhirî merdâne keyfiyetlerinin iç yüzüdür. Bu hakikatı teyid eden, bu Risalenin te’lifi senesinde¹ Isparta’da hücremde cereyan eden bir vâkıa var. Şöyle ki:

Kaideme ve düstur-u hayatıma muhalif bir sûrette, bir talebem iki buçuk okkaya yakın bir balı, bana hediye kabul ettirmeye ısrar etti. Ne kadar kaidemi ileri sürdürdüm, kanmadı. Bilmecburiye, yanımdaki üç kardeşime yedirmek ve Şaban-ı Şerif ve Ramazan’da o baldan iktisat ile otuz kırk gün üç adam yesin ve getiren de sevab kazansın ve kendileri de tatlısız kalmasın diyerek, “Alınız.” dedim. Bir okka bal da benim var

¹ Yani 1935 yılında.

Hisset: Cimrilik.

İttiham etmek: Suçlamak.

Tebzîr: Savurganlık.

Merdâne: Mertçe, erkekçe.

Teyid etmek: Desteklemek.

Te’lif edilme: Kaleme alınma, yazılma.

Okka: Eskiden kullanılan 1 kilo 282 gr. ağırlığında bir tartı birimi.

dı. O üç arkadaşım, gerçi müstakim ve iktisadı takdir edenlerdendi. Fakat her ne ise, birbirine ikram etmek ve her biri ötekinin nefsinin okşamak ve kendi nefesine tercih etmek olan bir cihette ulvî bir haslet ile iktisadı unuttular. Üç gecede iki buçuk okka balı bitirdiler. Ben gülerek dedim: “Sizi, otuz kırk gün o bal ile tadlandıracaktım. Siz, otuz günü üçe indirdiniz. Âfiyet olsun.” dedim. Fakat, ben kendi o bir okka balımı iktisat ile sarfettim. Bütün Şaban ve Ramazan’da hem ben yedim, hem lillâhilhamd o kardeşlerimin her birisine iftar vaktinde birer kaşık^(Hâşiye) verip, mühim sevaba medâr oldu. Benim halimi görenler, o vaziyetimi belki hisset telâkki etmişlerdir. Öteki kardeşlerimin üç gecelik vaziyetlerini bir civanmertlik telâkki edebilirler. Fakat hakikat noktasında, o zâhirî hisset altında ulvî bir izzet ve büyük bir bereket ve yüksek bir sevab gizlendiğini gördük. Ve o civanmertlik ve

(Hâşiye) Yani, büyükçe bir çay kaşığı iledir.

israf altında, eğer vazgeçilmese idi, bir dilencilik ve gayrın eline tama'kârâne ve muntazırâne bakmak gibi, hissetten çok aşağı bir haleti netice verir idi.

Altıncı Nükte

İktisat ve hissetin çok farkı var. Tevazu, nasıl ki ahlâk-ı seyyieden olan tezellülden mânen ayrı ve sûreten benzer bir haslet-i memdûhadır. Ve vakar, nasıl ki kötü hasletlerden olan tekebbürden mânen ayrı ve sûreten benzer bir haslet-i memdûhadır. Öyle de:

Ahlâk-ı âliye-i Peygamberiye'den olan ve belki kâinattaki nizam-ı hikmet-i ilâhiyenin medarlarından olan iktisat ise,¹ sefillik ve ba-

¹ İktisadın, nübüvvetin 25 cüz'ünden biri olduğuna dair bkz.: Ebû Dâvûd, edeb 2; Müsned 1/296.

Tama'kârâne: Hırsla, göz dikerek.

Muntazırâne: Beklercesine.

Ahlâk-ı seyyie: Kötü ahlâk.

Tezellül: Alçalma.

Sûreten: Görünüşte.

Vakar: Ağırbaşlılık.

Haslet-i memdûha: Makbul huy. Medâr: Vesile.

Tekebbür: Kibirleşmek.

Ahlâk-ı âliye-i Peygamberiye: Peygamber

Efendimiz'deki (s.a.s.)

örnek ve ideal ahlâk.

hillik ve tama'kârlık ve hırsın bir halitası olan hisset ile hiç münasebeti yok. Yalnız, sûreten bir benzeyiş var. Bu hakikatı teyid eden bir vâkıa:

Sahabenin Abâdile-i seb'a-yı meşhuresinden olan Abdullah bin Ömer¹ Hazretleri ki; halife-i Resûlillâh olan Faruk-u Âzam Hazreti Ömer'in (radiyallahü anh) en mühim ve büyük mahdumu ve sahabe âlimlerinin içinde en mümtazlarından olan

¹ Abdullah bin Ömer'in hayatı için bkz.: İbn Abdilberr, el-İstîâb 3/950-953; İbn Hacer, el-İsâbe 4/181-187.

Bahillik: Cimrilik.

Tama'kârlık: Hırslı olma, aç gözlülük.

Hisset: Cimrilik.

Fâruk-u Âzam: Hak ile bâtılı birbirinden tam olarak ayırıp İslâmiyet'i seçen Hz. Ömer.

Mahdum: Kişinin çocuğu.

Abdullah bin Ömer: Hz. Ömer'in oğludur ve peygamberlikten bir sene evvel doğmuştur. Sahâbe-i kirâmın önde gelen âlimlerindedir.

Abâdile-i seb'a-yı meşhûre:

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) döneminde Abdullah ismiyle anılan 200 sahâbeden en meşhurları olan 7 Abdullah ki bunlar: Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd, Abdullah b. Revâha, Abdullah b. Selâm, Abdullah b. Amr b. el-Âs, Abdullah b. Ebî Evfâ'dır. (Allah hepsinden râzı olsun).

Mümtaz: Seçkin, ayrıcalıklı, üstün. **Halita:** Karışım.

o zât-ı mübarek çarşı içinde, alış-verişte, kırk paralık bir mes'eleden, iktisat için ve ticaretin medarı olan emniyet ve istikameti¹ muhafaza için şiddetli münakaşa etmiş. Bir sahâbi ona bakmış. Rûy-i zeminin halife-i zîşanı olan Hazreti Ömer'in mahdumunun kırk para için münakaşasını acib bir hisset tevehhüm ederek o imamın arkasına düşüp, ahvâlini anlamak ister. Baktı ki Hazreti Abdullah hâne-i mübareğine girdi. Kapıda bir fakir adam gördü. Bir parça eğlendi; ayrıldı, gitti. Sonra hânesinin ikinci kapısından çıktı, diğer bir fakiri orada da gördü. Onun yanında da bir parça eğlendi; ayrıldı, gitti. Uzaktan bakan o sahâbi merak etti. Gitti o fakirlere sordu: "İmam sizin yanınızda durdu, ne yaptı?" Her birisi dedi: "Bana bir altın verdi." O sahâbi dedi: "Fesübhânallah! Çarşı içinde kırk para için böyle münakaşa etsin de, sonra hânesinde

¹ Doğru sözlü ve güvenilir tüccarların, nebîler, siddîkler ve şehitlerle beraber olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *büyû'* 3; İbn Mâce, *ticârât* 1; Dârimî, *büyû'* 8.

Rûy-i zemin: Yeryüzü.

Halife-i zîşân: Şanlı halife

Tevehhüm etmek: Kuruntu-ya ve evhama kapılma

iki yüz kuruşu kimseye sezdirmeden kemâl-i rızâ-yı nefisle versin!” diye düşündü, gitti, Hazreti Abdullah bin Ömer’i gördü. Dedi: “Ya İmam! Bu müşkilimi hallet. Sen çarşıda böyle yaptın, hânende de şöyle yapmışsın.” Ona cevaben dedi ki: “Çarşıdaki vaziyet iktisattan ve kemâl-i akıldan ve alışverişin esası ve ruhu olan emniyetin, sadâkatin muhafazasından gelmiş bir hâlettir; hisset değildir. Hânemdeki vaziyet, kalbin şefkatinden ve ruhun kemâlinden gelmiş bir hâlettir. Ne o hissettir ve ne de bu israftır.”

İmâm-ı Âzam, bu sırta işaret olarak

لَا إِسْرَافَ فِي الْحَيْثِ كَمَا لَا خَيْرَ فِي الْإِسْرَافِ

demiş. Yani: “Hayırda ve ihsanda (fakat müstehak olanlara) israf olmadığı gibi, israfta da hiçbir hayır yoktur.”¹

¹ Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/262; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 7/110; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 5/454.

Kemâl-i rızâ-yı nefis: Tam içinden gelerek.

Müşkil: Güç, zor, çetin.
Hisset: Cimrilik.

Yedinci Nükte

İsraf, hırsı intâç eder. Hırs, üç neticeyi verir.

Birincisi: Kanaatsizliktir. Kanaatsizlik ise sa'ye, çalışmaya şevki kırar. Şükür yerine şekvâ ettirir, tembelliğe atar. Ve meşrû, helâl, az malı ^(Hâşiye) terk edip; gayr-ı meşrû, külfetsiz bir malı arar. Ve o yolda izzetini, belki haysiyetini feda eder.

Hırsın ikinci neticesi: Haybet ve hasârettir. Maksudunu kaçırmak ve istiskâle

(Hâşiye) İktisadsızlık yüzünden müstehlikler çoğalır, müstahsiller azalır. Herkes gözünü hükûmet kapısına diker. O vakit hayat-ı içtimaiyenin medarı olan "san'at, ticaret, ziraat" tenâkus eder. O millet de tedenni edip sukut eder, fakir düşer.

İntâç etmek: Ortaya çıkarmak.

Sa'y: Çalışma, gayret.

Şekvâ: Şikayetçi olma, sızlanma.

Haybet: Mahrumiyet.

Hasâret: Kayıp, zarar.

İstiskal: Aşağılanma.

Müstehlik: Tüketici.

Müstahsil: Üretici.

Medâr: Vesile.

Tenâkus: Eksilme.

Tedennî: Gerileme.

Sukût etmek: Düşmek.

maruz kalıp, teshilât ve muâvenetten mahrum kalmaktır. Hattâ ¹ الْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ yani “Hırs, hasâret ve muvaffakiyetsizliğin sebebidir.” olan darb-ı mesele mâsadak olur. Hırs ve kanaatın tesirâtı, zîhayat âleminde gayet geniş bir düstur ile cereyan ediyor.

Ezcümle: Rızka muhtaç ağaçların fitrî kanaatleri, onların rızkını onlara koşturduğu gibi; hayvanatın hırs ile meşakkat ve noksaniyet içinde rızka koşmaları, hırsın büyük zararını ve kanaatın azîm menfaatini gösterir. Hem zayıf umum yavruların lisan-ı hâlleriyle kanaatleri, süt gibi latîf bir gıdanın ummadığı bir yerden onlara akması ve canavarların hırs ile noksan ve mülevves rızıklarına

¹ “Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder.” Yakın ifadeler için bkz.: İbn Kays, *Kura'd-dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/214.

Muâvenet: Yardımlaşma, yardım etme.

Darb-ı mesel: Mesel getirilen meşhur söz, örnek gösterilen durumlar.

Teshilât: Kolaylaştırma.

Tesirât: Tesirler.

Ezcümle: Bunlar arasında.

Lisân-ı hâl: Davranışların ifade ettiği durum.

Mülevves: Kirli.

Semiz: Besili.

saldırması; devamızı parlak bir sûrette isbat ediyor. Hem semiz balıkların vaziyet-i kanaatkâranesi, mükemmel rızıklarına medar olması; ve tilki ve maymun gibi zeki hayvanların hırs ile rızıkları peşinde dolaşmakla beraber kâfi derecede bulmamalarından cılız ve zayıf kalmaları, yine hırs ne derece sebeb-i meşakkat ve kanaat, ne derece medar-ı rahat olduğunu gösterir. Hem Yahudi milleti hırs ile, ribâ ile, hile dolabı ile rızıklarını zilletli ve sefaletli, gayr-ı meşrû ve ancak yaşayacak kadar rızıklarını bulması¹ ve sahrânişinlerin (yani bedevilerin) kanaatkârâne vaziyetleri, izzetle yaşaması ve kâfi rızkı bulması; yine mezkûr devamızı kat'î isbat eder.

Hem çok âlimlerin ^(Hâşiye-1) ve ediple-

¹ Bu hususu ifade eden bazı âyet-i kerimeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/61, 96.

(Hâşiye-1) İran'ın âdil padişahlarından Nûşirevân-ı Âdil'in veziri, akılca meşhur âlim olan Büzürcümehr'den (Büzürg-Mihr) sormuşlar: ⇨

Vaziyet-i kanaatkârâne: Kismetine razı olarak. **Ribâ:** Fâiz

rin ^(Hâşiye-2) zekâvetlerinin verdiği bir hırs sebebiyle fakr-ı hâle düşmeleri ve çok aptal

⇒ “Neden ulemâ, ümerâ kapısında görünüyor da; ümerâ ulemâ kapısında görünmüyor. Halbuki ilim, emâretin fevkindedir?” Cevaben demiş ki: “Ulemânın ilminden, ümerânın cehlindedir.” Yani; ümerâ, cehlinden ilmin kıymetini bilmiyorlar ki, ulemânın kapısına gidip ilmi arasınlar. Ulemâ ise; mârifetlerinden mallarının kıymetini dahi bildikleri için ümerâ kapısında arıyorlar. İşte Büzürcümehr, ulemânın arasında fakr ve zilletlerine sebep olan zekâvetlerinin neticesi bulunan hırslarını zarif bir sûrette tevil ederek nazikâne cevap vermiştir.

Hüsrev

^(Hâşiye-2) Bunu teyid eden bir hâdise: Fransa’da ediplere, iyi dilencilik yaptıkları için dilencilik vesikası veriliyor.

Süleyman Rüştü

Ulemâ: Âlimler, bilginler.

Ümerâ: Üst düzey yöneticiler.

Emâret: Yöneticilik.

Fevkinde: Üstünde.

Zekâvet: Zekâ.

Te’vîl: Yorum.

Teyid etmek: Desteklemek.

ve iktidarsızların, fitrî kanaatkârâne vaziyetleri ile zenginleşmeleri¹ kat'î bir sûrette isbat eder ki: Rızk-ı helâl, acz ve iftikara göre gelir; iktidar ve ihtiyâr ile değil. Belki o rızk-ı helâl, iktidar ve ihtiyâr ile ma'kûsen mütenâsibtir. Çünkü çocukların iktidar ve ihtiyârı geldikçe rızkı azalır, uzaklaşır, sakilleşir.² الْقَنَاعَةُ كَثْرًا لَا يَفْنَىٰ

hadîsinin sırrıyla; kanaat, bir define-i hüsn-i maişet ve rahat-ı hayattır. Hırs ise, bir maden-i hasâret ve sefalettir.

Üçüncü netice: Hırs ihlâsı kırar, amel-i uhreviyeyi zedeler. Çünkü bir ehl-i takvânın hırsı varsa, teveccüh-ü nâsı ister. Teveccüh-ü nâsı mürâat eden, ihlâs-ı tâmmı bulamaz.

¹ Bu hususu ifade eden bir hadîs-i şerîf için bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 4/385.

² “Kanaat, bitip-tükenme bilmeyen bir hazinedir.” Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 7/84; el-Beyhakî, *ez-Zühd* 2/88; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/133.

Ma'kûsen mütenâsib: Ters orantılı.

İftikar: İhtiyaç duyma.

Sakilleşmek: Zor ve sıkıntılı hale gelme.

Maden-i hasâret ve sefâlet:

Kayıp ve ziyan kaynağı.

Teveccüh-ü nâs: İnsanların

Define-i hüsn-ü maişet: Güzel bir geçimin hazinesi.

ilgisi.

Mürâat etmek: Gözetmek.

Bu netice çok ehemmiyetli, çok cây-ı dikkattir.

Elhâsıl: İsrâf, kanaatsizliği intâç eder. Kanaatsizlik ise çalışmanın şevkini kırar, tembelliğe atar; hayatından şekvâ kapısını açar, mütemadiyen şekvâ ettirir. ^(Hâşiye) Hem ihlâsı kırar, riyâ kapısını açar. Hem izzetini kırar, dilencilik yolunu gösterir. İktisat ise, kanaati intâç eder. ¹ عَزَّ مَنْ فَنِعَ وَذَلَّ مَنْ طَمِعَ hadîsin sırrıyla; kanaat, izzeti intâç eder. Hem sa'ye ve çalışmaya teşci' eder. Şev-

^(Hâşiye) Evet, hangi müsrif ile görüşsen şekvâlar işiteceksin. Ne kadar zengin olsa da, yine dili şekvâ edecektir. En fakir, fakat kanaatkâr bir adamla görüşsen; şükür işiteceksin.

¹ “Kanaat eden aziz olur; tamah eden zillete düşer.” İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fi ğaribi'l-hadîs* 4/114; ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 22/90 (k-n-a maddesi).

Cây-ı dikkat: Dikkat çekici, ilginç.

İntâç etmek: Netice vermek, ortaya çıkarmak.

Mütemâdiyen: Sürekli olarak.

Şekvâ: Şikayetçi olma, sızlanma.

Kanaat: Kısmetine razı olma.

Sa'y: Çalışma, gayret.

Teşci' etmek: Cesaretlendirmek.

kini ziyadeleştirir, çalıştırır. Çünkü meselâ bir gün çalıştı. Akşamda aldığı cüz'î bir ücrete kanaat sırrıyla, ikinci gün yine çalışır. Müsrif ise; kanaat etmediği için, ikinci gün daha çalışmaz. Çalışsa da şevksiz çalışır. Hem iktisattan gelen kanaat; şükür kapısını açar, şekvâ kapısını kapatır. Hayatında daima şâkir olur. Hem kanaat vasıtasıyla insanlardan istiğna etmek cihetinde teveccühlerini aramaz. İhlâs kapısı açılır, riyâ kapısı kapanır.

İktisatsızlık ve israfın dehşetli zararlarını geniş bir dairede müşahede ettim. Şöyle ki: Ben, dokuz sene evvel mübarek bir şehre geldim. Kış münasebetiyle o şehrin menâbi-i servetini göremedim. –Allah rahmet etsin– oranın müftüsü bir kaç defa bana dedi: “Ahâlimiz fakirdir.” Bu söz benim rikkatime dokundu. Beş altı sene sonraya kadar daima o şehir ahalisine acıyordum. Sekiz sene sonra yazın yine o şehre geldim. Bağlarına

İstiğna: İhtiyacını insanlara bildirmemek.

Menâbi-i servet: Zenginlik kaynakları.

baktım. Merhum müftünün sözü hatırıma geldi. Fesübhânallah dedim, bu bağların mahsulâtı şehrin hacetinin pek fevkindedir. Bu şehir ahâlisi pek çok zengin olmak lâzım gelir. Hayret ettim. Beni aldatmayan ve hakikatlerin derkinde bir rehberim olan bir hatıra-yı hakikatle anladım: İktisatsızlık ve israf yüzünden bereket kalkmış ki, o kadar menâbi-i servetle beraber o merhum müftü “Ahâlimiz fakirdir.” diyordu.

Evet zekât vermek ve iktisat etmek, malda bittecrübe sebab-i bereket olduğu gibi;¹ israf etmek ile zekât vermemek, sebab-i ref-i bereket olduğuna hadsiz vâkiat vardır.

İslâm hükemâsının Eflâtunu ve hekimlerin şeyhi ve feylesofların üstadı, dâhî-i meşhur Ebû Ali İbn Sînâ, yalnız tıb noktasında

âyetini şöyle tefsir etmiş.²

¹ Malın zekâtını vermek sûretiyle, onu korumaya almış olacağımıza dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* 10/128; el-Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 3/382, 4/84.

² “Yiyin, için fakat israf etmeyin.” (A‘râf sûresi, 7/31)

Fevkinde: Üstünde.

Derkinde: Farkında.

Hükemâ: Filozoflar.

Bittecrübe: Tecrübe ile.

Ref-i bereket: Bereketin ortadan kalkması.

Demiş:

جَمَعْتُ الطَّبَّ فِي بَيْتَيْنِ جَمْعًا وَحُسْنُ الْقَوْلِ فِي قِصْرِ الْكَلَامِ
فَقَلِيلٌ إِنْ أَكَلْتَ وَبَعْدَ أَكْلِ تَجَنَّبُ وَالشِّفَاءُ فِي الْإِنْهَاصِ
وَلَيْسَ عَلَى النَّفْسِ أَشَدُّ حَالًا مِنْ إِدْخَالِ الطَّعَامِ عَلَى الطَّعَامِ¹

Yani: “İlm-i Tıbb’ı iki satırla topluyorum. Sözün güzelliği kısalığındadır. Yediğin vakit az ye. Yedikten sonra dört-beş saat kadar daha yeme. Şifâ, hazımdadır. Yani, kolayca hazmedeceğin mikdarı ye. Nefse ve mideye en ağır ve yorucu hâl, taam taam üstüne yemektir.” (Hâşiye)

Cây-ı hayret ve medar-ı ibret bir tevafuk:

¹ Aynı mealde ifadeler için bkz.: İbn Kayyim, *et-Tıbbü'n-Nebevî*, s.448.

(Hâşiye) Yani vücuda en muzır, dört beş saat fasıla vermeden yemek yemek veyahut telezzüz için mütenevvi yemekleri birbiri üstüne mideye doldurmaktır.

Taam: Yemek.

Cây-ı hayret: Hayret verici, ilginç.

Medâr-ı ibret: İbret vesilesi.

Tevâfuk: Allah’ın denk getirmesi.

İktisat Risalesi'ni, üçü acemi olarak beş-altı ayrı ayrı müstensih, ayrı ayrı yerde, ayrı ayrı nüshadan yazıp birbirinden uzak, hatları birbirinden ayrı, hiç elifleri düşünmeyerek yazdıkları her bir nüshanın elifleri; duasız elli bir, dua ile beraber elli üçte tevafuk etmekle beraber; İktisat Risalesi'nin tarih-i te'lif ve istinsahı olan Rûmîce elli bir ve Arabî elli üç tarihinde¹ tevafuku ise, şüphesiz tesadüf olmaz. İktisattaki bereketin keramet derecesine çıktığına bir işarettir. Ve bu seneye, "Sene-i iktisat" tesmiyesi lâyıktır.

Evet zaman iki sene sonra bu keramet-i iktisadiyeyi, İkinci Harb-i Umûmiye'de her taraftaki açlık ve tahribât ve isrâfâtla ve nev-i beşer ve herkes iktisada mecbur olmasıyla isbat etti.

¹ Yani 1935 yılında.

Müstensih: Yazma kitapları eliyle tekrar yazarak çoğaltan, kâtip.

İstinsâh: Yazma kitapları eliyle tekrar yazarak çoğaltma.

Te'lif: Kalem alma.

Rûmîce: Rûmî takvime göre.

Arabî: Hicrî takvime göre.

Tesmiye: İsimlendirme.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا
إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

¹ “(Melekler:) ‘Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkiyle bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin’ dediler.” (Bakara sûresi, 2/32)

[Yirmi ikinci Mektup'tan]

İkinci Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ¹

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا
 وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ²

Ey ehl-i iman! Sâbıkan, adâvet ne kadar zararlı olduğunu anladın. Hem anla ki; adâvet kadar hayat-ı İslâmiye'ye en müdhiş bir maraz-ı muzır dahi hırstır. Hırs, sebep-i

¹ “Bütün mahlukların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır.” (Zâriyât sûresi, 51/58)

² “Nice canlı mahluk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de, bütün onları da rızıklandıran Allah'tır. O her şeyi hakkıyla işitir, mükemmel tarzda bilir.” (Ankebût sûresi, 29/60)

Mebhas: Konu, bahis.
Adâvet: Düşmanlık.

Maraz-ı muzır: Zararlı hastalık.

haybettir ve illet ve zilletir ve mahrumiyet ve sefaleti getirir.¹

Evet her milletten ziyade hırs ile dünyaya saldıran Yahudi milletin zillet ve sefaleti, bu hükme bir şahid-i kâti'dir.

Evet hırs, zîhayat âleminde en geniş bir daireden tut, tâ en cüz'î bir ferde kadar sû-i tesirini gösterir. Tevekkülvâri taleb-i rızık ise, bilâkis medar-ı rahattır ve her yerde hüsn-i tesirini gösterir.²

İşte bir nevi zîhayat ve rızka muhtaç olan meyvedar ağaçlar ve nebatlar, tevekkülvâ-

¹ Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 7/370.

² Allah Teâlâ'ya (c.c.) hakkıyla tevekkül edenin, sabahleyin yuvasından aç çıkıp akşam karnı tok olarak dönen kuşlar gibi kolayca rızıkına kavuşacağına dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 33; İbn Mâce, *zühd* 14; *Müsned* 1/30, 52.

Haybet: Mahrumiyet, isteği-
ne erememe.

Şâhid-i kâti': Kesin şahit,
kesin delil. **Cüz'î:** Küçük.

Zîhayat: Canlı.

Sû-i tesir: Kötü tesir.

Tevekkülvârî: Kendine düşe-
ni yerine getirdikten sonra
neticesini Allah'a bırakma.

ri, kanaatkârâne yerlerinde durup hırs göstermediklerinden, rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanlardan pek fazla evlâd besliyorlar. Hayvanat ise, hırs ile rızıkları peşinde koştukları için, pek çok zahmet ve noksanîyet ile rızıklarını elde edebiliyorlar. Hem hayvanat dairesi içinde zaaf u acz lisân-ı hâliyle tevekkül eden yavruların meşrû ve mükemmel ve latîf rızıkları hazine-i rahmetten verilmesi; ve hırs ile rızıklarına saldıran canavarların gayr-i meşrû ve pek çok zahmet ile kazandıkları nâhoş rızıkları gösteriyor ki: Hırs, sebep-i mahrumiyettir; tevekkül ve kanaat ise, vesile-i rahmettir.¹

Hem daire-i insaniye içinde her milletten ziyade hırs ile dünyaya yapışan ve aşk ile hayat-ı dünyeviyeye bağlanan Yahudi mil-

¹ “Kanaat, bitip-tükenme bilmeyen bir hazinedir.” Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-eusat* 7/84; el-Beyhakî, *ez-Zühd* 2/88; el-Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ* 2/133.

Medar-ı rahat: Rahatlık sebebi.

Lisân-ı hâl: Davranışların ifade ettiği durum.

leti¹ pek çok zahmet ile kazandığı, kendine faidesi az, yalnız hazinedarlık ettiği gayr-i meşrû bir servet-i ribâî ile bütün milletlerden yedikleri sille-i zillet ü sefâlet, katl ü ihanet gösteriyor ki: Hırs maden-i zillet ve hasârettir.

Hem harîs bir insan, her vakit hasârete düştüğüne dair o kadar vâkıalar var ki, ² *دَارِبُ الْمَسَلِ* darb-ı mesel hükmüne geçmiş, umumun nazarında bir hakikat-i âmme olarak kabul edilmiştir. Madem öy

¹ Bkz.: “İnsanlar içinde dünya hayatına en hırslı olanların onlar olduğunu görürsün. Hatta bu hırsta müşriklerden bile daha ileridirler. Onlardan her biri bin yıl yaşamak ister. Fakat uzun ömür onu cezadan uzaklaştıracak değildir. Allah, onların bütün yaptıklarını görür.” (Bakara sûresi, 2/96)

² “Hırs; hasâret ve muvaffakiyetsizliğin sebebidir.”

Servet-i ribâî: Fâizden birikmiş servet.

Maden-i zillet ve hasâret: Hakirlik ve kayıp kaynağı.

Harîs: Çok hırslı.

Hasâret: Kayıp, zarar.

Darb-ı mesel: Mesel getirilen meşhur söz, örnek gösterilen durumlar.

Hakikat-i âmme: Herkesin bilip kabul ettiği gerçek.

ledir; eğer malı çok seversen, hırs ile değil, belki kanaat ile malı talep et, tâ çok gelsin.

Ehl-i kanaat ile ehl-i hırs, iki şahsa benzer ki; büyük bir zâtın divanhânesine giriyorlar. Birisi kalbinden der: “Beni yalnız kabul etsin, dışarıdaki soğuktan kurtulsam bana kâfidir. En aşağıdaki iskemleyi de bana verseler, lütuftur.” İkinci adam güya bir hakkı varmış gibi ve herkes ona hürmet etmeye mecbur imiş gibi mağrurâne der ki: “Bana en yukarı iskemleyi vermeli.” O hırs ile girer, gözünü yukarı mevkilere diker, onlara gitmek ister. Fakat divanhâne sahibi onu geri döndürüp aşağı oturtur. Ona teşekkür lâzımken, teşekkürü bedel kalbinden kızıyor. Teşekkür değil, bilâkis hâne sahibini tenkid ediyor. Hâne sahibi de ondan istiskal ediyor. Birinci adam mütevâziâne giriyor; en aşağıdaki iskemleye oturmak istiyor. Onun o kanaati, divanhâne sahibinin hoşuna

Divanhâne: Saraylarda, odalar dışındaki büyükçe salon.

Mağrurâne: Gurur ve kibre kapılarak.

İstiskal etmek: Horlama, küçümseme.

gidiyor. “Daha yukarı iskemleye buyurun.” der. O da gittikçe teşekkürâtını ziyadeleştirir, memnuniyeti tezâyüd eder.

İşte dünya bir divanhâne-i Rahman’dır. Zemin yüzü, bir sofrayı rahmettir. Derecât-ı erzak ve merâtib-i nimet dahi, iskemleler hükmündedir.

Hem en cüz’î işlerde de herkes hırsın sû-i tesirini hissedebilir. Meselâ: İki dilenci bir şey istedikleri vakit, hırs ile ilhâh eden dilenciden istiskal edip vermemek; diğer sâkin dilenciye merhamet edip vermek, herkes kalbinde hisseder. Hem meselâ: Gecede uykun kaçmış, sen yatmak istesen, lâkayd kalsan uykun gelebilir. Eğer hırs ile uyku istesen: “Aman yatayım, aman yatayım.” dersen, bütün bütün uykunu kaçırsın. Hem meselâ: Mühim bir netice için birisini hırs ile beklersin; “Aman gelmedi, aman gelmedi.”

Derecât-ı erzak: Rızıkların dereceleri.

Merâtib-i nimet: Nimet mertebeleri.

Tezâyüd: Artma, çoğalma.
İlhâh etmek: İsrarla istemek.
İstiskal etmek: Horlama, küçümseme.

deyip en nihayet hırs senin sabrını tüketip kal-
kar gidersin; bir dakika sonra o adam gelir; fa-
kat beklediğin o mühim netice bozulur.

Şu hâdisatın sırrı şudur ki: Nasıl ki bir ek-
meğin vücudu, tarla, harman, değirmen, fırı-
na terettüb eder. Öyle de: Tertib-i eşyada bir
teenni-i hikmet vardır. Hırs sebebiyle teenni
ile hareket etmediği için, o tertibli eşyadaki
mânevî basamakları mürâat etmez; ya atlar
düşer veyahut bir basamağı noksan bırakır;
maksada çıkamaz.¹

İşte ey derd-i maîşetle sersem olmuş ve
hırs-ı dünya ile sarhoş olmuş kardeşler!

¹ Teennî ile hareket etmenin Allah'tan (c.c.), acelecili-
ğin ise şeytandan olduğuna dair bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-
Müsned* 7/247; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 10/104;
İshâk b. Râhûye, *el-Müsned* 1/428.

Terettüp etmek: Gerekmek.

Tertib-i eşya: İşleri planla-
ma, sıralama.

Teenni: İhtiyatlı ve akıllıca
davranma, bir işte acele
etmeyip genel plana göre
hareket etme.

Teenni-i hikmet: Önemli
ve faydalı bir maksat gö-
zetilerek, o genel plana
göre her şeyin yerli ye-
rince ve sırasıyla ortaya
çıkması.

Mürâat etmek: Gözetmek.

Hırs bu kadar muzır ve belâlı bir şey olduğu hâlde, nasıl hırs yolunda her zilleti irtikâp ve haram helâl demeyip her malı kabul ve hayat-ı uhreviyeye lâzım çok şeyleri feda ediyorsunuz? Hattâ erkân-ı İslâmiyenin mühim bir rüknü olan zekâtı, hırs yolunda terk ediyorsunuz? Halbuki zekât, her şahıs için sebab-i bereket ve dâfi-i beliyâyattır.¹ Zekâtı vermeyenin her hâlde elinden zekât kadar bir mal çıkacak; ya lüzumsuz yerlere verecektir, ya bir musibet gelip alacaktır.

Hakikatli bir rüya-yı hayâliyyede, Birinci Harb-i Umumî'nin beşinci senesinde, bir acib rüyada benden soruldu:

“Müslümanlara gelen bu açlık, bu zâ-

¹ Malın zekâtını vermek sûretiyle, onu korumaya almış olacağımıza dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* 10/128; et-Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-evsat* 2/161, 274; el-Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 3/382, 4/84.

İrtikâp: Bir işi işleme.
Erkân-ı İslâmiye: İslâm'ın şartları.

Dâfi-i beliyâyât: Belâların gelmesine engel olan veya ortadan kaldıran.

“yat-ı mâliye ve meşakkat-ı bedeniye nedendir?”

Rüyada demiştim:

“Cenâb-ı Hak, bir kısım maldan onda bir^(Hâşiye-1) veya bir kısım maldan kırkta bir^(Hâşiye-2) kendi verdiği malından birisini bizden istedi; tâ bize fukarâların dualarını kazandırısın ve kin ve hasedlerini men’et-sin. Biz hırslımız için tama’kârlık edip ver-medik. Cenâb-ı Hak müterâkim zekâtını, kırkta otuz, onda sekizini aldı. Hem her se

(Hâşiye-1) Yani her sene taze verdiği buğday gibi mallardan onda bir.

(Hâşiye-2) Yani eskiden verdiği kırktan ki: Her senede gâliben ve lâakal ribh-i ticârî ve nesl-i hayvanî cihetiyle o kırktan taze olarak on aded verir.

Zâyiât-ı mâliye: Mâlî kayıplar.

Meşakkat-ı bedeniye: Bedenin çektiği meşakkat ve sıkıntı.

Tama’kârlık: Hırslı olma, aç gözlülük.

Müterâkim: Birikmiş.

Gâliben: Çoğu zaman.

Lâakal: En az.

Ribh-i ticârî: Ticârî kâr ve kazanç.

Nesl-i hayvanî: Hayvan nesli.

nede yalnız bir ayda yetmiş hikmetli bir açlık bizden istedi. Biz nefsimize acıdık, muvakkat ve lezzetli bir açlığı çekmedik. Cenâb-ı Hak ceza olarak yetmiş cihetle belâlı bir nevi orucu beş sene cebren bize tutturdu. Hem yirmi dört saatte bir tek saati, hoş ve ulvî, nûrânî ve faideli bir nevi talimât-ı rabbâniyeyi bizden istedi. Biz tembellik edip, o namazı ve niyazı yerine getirmedik. O tek saati diğer saatlere katarak zâyî ettik. Cenâb-ı Hak onun keffâreti olarak, beş sene talim ve talimat ve koşturmakla bize bir nevi namaz kıldırdı.” demiştim.

Sonra ayıldım, düşündüm, anladım ki; o rüya-yı hayâliyede pek mühim bir hakikat vardır. Yirmi Beşinci Söz’de, medeniyetle hükm-ü Kur’ân’ı müvâzene bahsinde isbat ve beyan edildiği üzere; beşerin hayat-ı içtimaîsinde bütün ahlâksızlığın ve bütün ihtilâlâtın menşei iki kelimedir:

Cebren: Zorla.

İhtilâlât: İhtilâller, karışıklık ve kargaşalıklar.

Muvâzene: Denge.

Menşe: Bir şeyin çıkış noktası, kaynak.

Birisi: “Ben tok olduktan sonra, başkası açlıktan ölse bana ne?”

İkincisi: “Sen çalış, ben yiyeyim.”

Bu iki kelimeyi de idâme eden, cereyân-ı ribâ ve terk-i zekâttır. Bu iki müdhiş maraz-ı içtimaîyi tedavi edecek tek çare, zekâtın bir düstur-u umumî sûretinde icrâsıyla, vücûb-u zekât ve hurmet-i ribâdır. Hem değil yalnız eşhastâ ve hususî cemaatlerde, belki umum nev-i beşerin saadet-i hayatı için en mühim bir rükün belki devam-ı hayat-ı insaniye için en mühim bir direk, zekâttır.

Çünkü beşerde, havâs ve avâm iki tabaka var. Havâstan avâma merhamet ve ih-san ve avâmdan havâssa karşı hürmet ve itaatı temin edecek, zekâttır. Yoksa yukarıdan avâmın başına zulüm ve tahakküm iner, avâmdan zenginlere karşı kin ve isyan çıkar. İki tabaka-yı beşer daimî bir mücadele-i

İdâme etmek: Devam ettirmek.

Ribâ: Fâiz.

Maraz: Hastalık.

Eşhâs: Şahıslar.

Hurmet-i ribâ: Fâizin haram kılınması.

Keşmekeş: Karışıklık, düzensizlik.

mâneviyede, bir keşmekeş-i ihtilâfta bulunur. Gele gele tâ Rusya'da olduğu gibi, sa'y ve sermaye mücadelesi sûretinde boğuşmaya başlar.

Ey ehl-i kerem ve vicdan ve ey ehl-i sehâvet ve ihsan!

İhsanlar zekât namına olmazsa, üçzararı var. Bazan da faidesiz gider. Çünkü Allah namına vermediğin için, mânen minnet ediyorsun; bîçare fakiri minnet esareti altında bırakıyorsun. Hem makbul olan duasından mahrum kalıyorsun. Hem hakikaten Cenâb-ı Hakk'ın malını ibâdına vermek için bir tevziât memuru olduğun hâlde, kendini sahib-i mal zannedip bir küfrân-ı nimet ediyorsun. Eğer zekât namına versen; Cenâb-ı Hak namına verdiğin için bir sevap kazanıyorsun, bir şükrân-ı nimet gösteriyorsun. O muhtaç adam dahi sana

Kerem: Fazilet, asâlet.
Sehâvet: Cömertlik.
İbâd: Kullar, insanlar.
Tevziât: Dağıtım.

Küfrân-ı nimet: Nankörlük.
Şükrân-ı nimet: Nimete karşı teşekkür.

tabasbus etmeğe mecbur olmadığı için, iz-zet-i nefsi kırılmaz ve duası senin hakkında makbul olur. Evet zekât kadar, belki daha ziyade nafîle ve ihsan, yahut sâir sûretlerde verip riyâ ve şöhret gibi, minnet ve tezlil gibi zararları kazanmak nerede? Zekât namına o iyilikleri yapıp, hem farzı edâ etmek, hem sevabı, hem ihlâsı, hem makbul bir duayı kazanmak nerede?

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹
 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي قَالَ:
 الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبَيْتَانِ الْمَرْصُورِ يَشُدُّ بَعْضُهُ
 بَعْضًا، وَقَالَ: الْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يُفْنَى، وَعَلَى إِلِهِ وَصَحْبِهِ
 أَجْمَعِينَ، أَمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.²

¹ “(Melekler:) ‘Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkiyle bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin’ dediler.” (Bakara sûresi, 2/32)

² “Allahım! ‘Mü’min, diğer mü’min için birbirine ⇨

Tabasbus: Yaltaklanmak.

Tezlil: Birini tahkir etme, aşağılama

⇒ perçinleyen duvar gibidir.’^{*1} ve ‘Kanaat, bitip-tükenme bilmeyen bir hazinedir.’^{*2} buyuran Efendimiz Hz. Muhammed’e (s.a.s.), O’nun âl ve ashabının hepsine salât ve selâm eyle. âmin. Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun.”

^{*1} Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18; Nesâî, *zekât* 67; Müsned 4/404, 405, 409.

^{*2} et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 7/84; el-Beyhakî, *ez-Zühd* 2/88; el-Aclûnî, *Kesfü’l-hafâ* 2/133.

[*El-Hüccetü'z-Zehrâ'nın*
İkinci Makamı'ndan]

Yedinci, Sekizinci Delil:

dir. وَالْأَجَالَ الْمُعَيَّنَةَ وَالْأَرْزَاقَ الْمُقَنَّنَةَ¹

Yani, ehemmiyetli bir hikmet için, zâhir nazarda müphem ve gayr-ı muayyen tevehhüm edilen eceller ve rızıklar, ipham perdesi altında kaza ve kader-i ezelinin defterinde mukadderât-ı hayatiye sayfasında her zîhayatın eceli mukadder ve muayyen-

¹ “Eceller tayin edilmiş ve rızıklar da belirlenmiştir.”

Makam: Kısım, bölüm.

Gayr-ı muayyen: Belirsiz.

Tevehhüm etmek: Kuruntuya ve evhama kapılma

İphâm: Kapalılık, mânânın açık olmaması.

Kazâ: Allah teâlâ'nın takdirinin ve emrinin yerine gelmesi. **Zîhayat:** Canlı.

Muayyen: Belirli.

Kader-i ezeli: Allah teâlâ'nın, kâinatta olmuş ve olacak her şeyin her türlü özelliğiyle birlikte ezelden bilip, levh-i mahfuzunda takdir etmesi.

Mukadderat-ı hayatiye: Hayatta başa gelecek şeyler. **Mukadder:** Tayin ve takdir olunmuş.

dir, tekaddüm, teahhur etmez. Ve her zîruhun rızkı tayin ve tahsis edilip kaza ve kader levhasında yazıldığına hadsiz deliller var. Meselâ, koca bir ağacın ölmesi, onun bir nevi ruhu olan çekirdeğini onun yerinde vazife görmek için bırakması, bir Alîm-i Hafîz'in hikmetli kanunuyla olması ve bir yavrunun rızkı olan süt, memelerden gelmesi ve kan ve fişkı içinden çıkıp hiç bulaşmadan sâfi, temiz olarak ağzına akması, tesadüf ihtimalini kat'î bir sûrette red ve bir Rezzâk-ı Alîm-i Rahîm'in şefkatli düsturuyla olduğunu gayet kat'î gösteriyor. Bu iki cüz'î misale bütün zîhayat, zîruh kıyas edilsin.

Demek, hakikatte hem ecel muayyen¹ ve

¹ Ecelin muayyen olup takdim-tehir olunmayacağı hakkında bkz.: “Her ümmet için belirlenmiş bir müddet vardır. Vâdeleri gelince ne bir an geri bırakabilir, ne de bir an öne alabilirler.” (A'râf sûresi, 7/34); “Her ümmetin belirlenmiş bir ömür süresi vardır. Artık o vâdeleri gelince, onu ne bir saat ileri, ne de bir saat geri alamazlar.” (Yûnus sûresi, 10/49)

Tekaddüm: Öne geçme.

Teahhur: Vaktinden sonraya kalma.

Tahsis: Birine has kılma, ödenek ayırma.

Fişkı: Hayvan pisliği.

mukadderdir, hem rızık herkese göre bir ta-ayyün içinde mukadderat defterinde kayıt edilmiştir. Fakat, gayet mühim bir hikmet için hem ecel, hem rızık perde-i gaybda ve müphem ve gayr-ı muayyen ve zâhiren tesadüfe bağlı gibi görünüyor. Eğer ecel güneşin gurûbu gibi muayyen olsaydı, yarı ömür gaflet-i mutlakada ve âhirete çalışmakla zâyi olup, yarı ömürden sonra her gün ölüm darağacı tarafına bir ayak atmak gibi dehşetli bir korku alıp, eceldeki musibet yüz derece ziyadeleşmesi sırrıyla, başa gelen musibetler ve hattâ dünyanın eceli olan kıyamet perde-i gaybda merhameten bırakılmış. Rızık ise, hayattan sonra nimetlerin en büyük bir hazinesi ve şükür ve hamdin en zengin bir menbaı ve ubûdiyet ve dua ve ricâların en cemiyetli bir madeni ol-

Taayyün: Belli olma, belirlenme.

Mukadderât: Tayin ve takdir olunmuş şeyler.

Perde-i gayb: Gayb perdesi, gözle görünmeyen şeylerle aramızdaki engel.

Müphem: Kapalı, mânâsı açık olmayan.

Muayyen: Belirli.

Gaflet-i mutlaka: Tam bir tembellik ve dikkatsizlik.

Menba': Kaynak, sebep.

masından, sûret-i zâhirede müphem ve tesadüfe bağlı gibi gösterilmiş. Tâ her vakit Rezzâk-ı Kerîm'in dergâhına ilticâ ve ricâ ve yalvarmak ve hamd ve şükür şefaatiyle rızık istemek kapısı kapanmasın. Yoksa, muayyen olsaydı, mahiyeti bütün bütün değişecekti. Şâkirâne, minnettarâne ricâlar, dualar, belki mütezellilâne ubûdiyet kapıları kapanırdı.

Sûret-i zâhire: Dış görünüş.

İlticâ: Sığınmak, başvurmak.

Mütezellilâne: Kendi küçüklüğünü gösterir bir şekilde.

[Âyetü'l-Kübrâ'dan]

Dördüncü Hakikat

olan Otuz üçüncü Mertebe
rahîmiyet ve rezzâkiyet hakikatidir.

Yani, umum zemin yüzünde ve içinde ve havasında ve denizinde bütün zîhayatın ve bilhassa zîruhun ve bilhassa âciz ve zayıfların ve bilhassa yavruların, hem maddî ve midevî, hem mânevî bütün rızıklarını, şefkatkârâne, kuru ve basit bir topraktan ve câmid ve kemik gibi kuru odun parçalarından yapılan ve bilhassa en latîfi kan ve fışkı ortasından gelen ve bir dirhem kemik gibi bir tek çekirdekten yapılan binlerle okka

Rahîmiyet: Sonsuz merhamet ve ihsan.

Câmid: Cansız, donuk.

Fışkı: Hayvan pisliği.

Okka: Eskiden kullanılan 1 kilo 282 gr. ağırlığında bir tartı birimi.

Rezzâkiyet: Cenâb-ı

Hakk'ın (c.c.), yarattıklarına muhtaç oldukları

rızıkları daima yerinde ve

zamanında yetiştirip, ihsan

etme özelliği.

taamların, vakti vaktine, mukannen bir sûtette, hiçbirini unutmayarak ve şaşırılmayarak, gözümüz önünde, bir dest-i gaybî tarafından verilmesi hakikatidir.

Evet, ¹ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ âyeti, îaşeyi ve infâkı Cenâb-ı Hakk'a tahsis edip hasrettiği gibi,

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ
مُسْتَفْرَهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ²

âyeti dahi, bütün insanların ve hayvanların rızıklarını taahhüd ve tekeffül-ü rabbânî altına aldığı, hem

¹ “Asıl bütün mahlukların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah'tır.” (Zâriyât sûresi, 51/58)

² “Yeryüzünde kıvıldağan hiçbir canlı yoktur ki onun rızığı Allaha ait olmasın. Allah her canlının hayatını geçirdiği yeri de, öleceği yeri de bilir. Bütün bunlar apaçık bir Kitaptadır.” (Hûd sûresi, 11/6)

Mukannen: Muntazam.

Dest-i gaybî: Görünmeyen el.

Taam: Yemek.

İnfak: Besleme, geçindirme.

İâşe etmek: Bakmak, yedirip, içirmek.

Tekeffül-ü rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın (c.c.), kefil olması.

وَكَايِنُ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا
وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ¹

âyeti de, rızıkı tedârik edemeyen, âciz ve iktidarsız olan zayıf biçarelerin rızıklarını umulmadık yerden, belki gaybdan, belki hiçten, meselâ, denizin dibindeki böceklere hiçten ve bütün yavrulara umulmadık yerlerden ve bütün hayvanlara her baharda âdeta sırf gaybdan infaklarını bilfiil tekeffül ederek bilmüşahede vermekle, esbap-perest insanlara dahi, esbap perdesi altında yine o veriyor diye ispat ve ilân ettiği gibi, pek çok âyât-ı Kur'âniye ve hadsiz şevâhid-i kevnîye, bi'l-ittifak her bir zîhayatın bir tek

¹ “Nice canlı mahluk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de, bütün onları da rızıklandıran Allah'tır. O her şeyi hakkıyla işitir, mükemmel tarzda bilir.”
(Ankebût sûresi, 29/60)

Tedârik etmek: Elde etmek.

İnfak: Besleme, geçindirme.

Tekeffül: Kefil olma.

Şevâhid-i kevnîye: Kâinattaki deliller.

Bi'l-ittifak: Oybirliği ile.

Zîhayat: Canlı.

Rezzâk-ı Zülcelâl'in rahîmiyeti ile beslendiklerini gösteriyorlar.

Evet, bir nevi rızık isteyen ağaçlar iktidarsız ve ihtiyârsız olduklarından, onlar yerlerinde mütevekkilâne dururken rızıkları onlara koşup gelmesi ve âciz yavruların nafakaları hayret-nümûn tulumbacıklardan ağızlarına akması ve o yavrulara bir parça iktidar ve azıcık bir ihtiyâr gelmesiyle süt kesilmesi, hususan insan yavrularına analarının şefkatleri yardımcı verilmesi, bedâhetle ispat eder ki, helâl rızık, iktidar ve ihtiyâr ile mütenâsiben değildir, belki, tevekkül veren zaaf ve acze nisbeten geliyor.

Ekseriyetçe sebab-i hüsrân olan hırsı tahrik eden iktidar ve ihtiyâr ve zekâvet, bir kısım büyük ediplerde o edipleri bir nevi dilencilige kadar sevk ettiği gibi, zekâvetsiz,

Rahîmiyet: Sonsuz merhamet ve ihsan.

Hayret-nümûn: Hayret veren, acâip bir tarzda.

Bedâhetle: Çok açık bir şekilde.

Nafaka: Yiyecek, rızık.

Mütenâsiben: Birbiriyle uyumlu ve tutarlı bir şekilde.

Tevekkül: Kendine düşeni yerine getirdikten sonra neticesini Allah'a bırakma.

kaba, çok âmî adamların tevekkülvâri iktidarsızlıkları dahi onları zenginliğe îsâl etmesi ve

كَمْ عَالِمٍ عَالِمٍ أَعْيَتْ مَذَاهِبُهُ وَجَاهِلٍ جَاهِلٍ تَلَقَّاهُ مَرْزُوقًا¹

darb-ı mesel olması ispat eder ki, rızık-ı helâl iktidar ve ihtiyâr kuvvetiyle kazanılmaz, buldurulmaz. Belki çalışmasını ve sa'yini kabul eden bir merhamet tarafından verilir ve ihtiyacına acıyan bir şefkat cânibinden ihsan edilir. Fakat, rızık ikidir:

Biri: Yaşamak için hakikî ve fitrî rızıktır ki, taahhüd-ü rabbânî altındadır. Hattâ o kadar muntazamdır ki, bedende, yağ ve sâ-

¹ “Nice alimler vardır ki, geçim sıkıntısı içindedirler. Nice cahiller de vardır ki varlık içinde yüzüyorlar.” İbnü'r-Râvendî'nin bu sözü için bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/542; el-Kazvînî, *el-İzâh fî ulûmi'l-belâğa* s.71.

Âmî: Halktan, sıradan, az kültürlü kişi.

İsâl etmek: Ulaştırmak, kavuşturmak.

Sa'y: Çalışma, gayret.

Cânib: Tarif, cihet, yan.

Darb-ı mesel: Mesel getirilen meşhur söz, örnek gösterilen durumlar.

Fitrî: İnsanın fitratına uygun.

ire sûretinde iddihar olunan fitrî rızık, hiç olmazsa yirmi günden ziyade bir şey yemeden yaşatır, hayatını idâme eder. Demek yirmi otuz günden evvel ve bedende müddehar olan fitrî rızık bitmeden zâhiren açlıktan vefat edenler rıziksızlıktan değil, belki sû-i îtiyattan ve terk-i âdetten neş'et eden bir hastalıktan vefat ederler.

İkinci kısım rızık: İtiyat, israf ve sû-i istimâlat ile tiryaki olup zaruret hükmüne geçen mecazî ve sun'î rızıktır. Bu kısım ise taahhüd-ü rabbânî altında değil, belki ihsâna tâbidir. Kâh verir, kâh vermez.

Bu ikinci rızıkta, bahtiyar odur ki, me-dar-ı saadet ve lezzet olan iktisat ve kanaatle sa'y-i helâli, bir nevi ibadet ve rızık için

İddihâr olunan: Depolanan, saklanan, hazırlanan.

İdâme etmek: Devam ettirmek.

Müddehar: Biriktirilmiş.

Sû-i itiyât: Kötü ve zararlı alışkanlık.

Terk-i âdet: Her zaman yapageldiği şeyi terk etme.

Neş'et etmek: Meydana gelmek, kaynaklanmak.

İtiyât: Alışkanlık, âdet.

Sû-i istimâlat: Kötüye kullanmalar, israflar.

Kâh: Bazı, bazen.

Medâr-ı saadet: Mutluluk ve huzur vesilesi.

Sa'y: Çalışma, gayret.

bir fiilî dua bilerek müteşekkirâne ve minnettârâne o ihsanı kabul edip hayatını saadetkârâne geçirir. Ve bedbaht odur ki, medâr-ı şekâvet ve hasâret ve elem olan israf ve hırs ile sa'y-i helâli bırakarak, her kapıya başvurup, tembelkârâne ve zâlimâne ve müştekiyâne hayatını geçirir, belki öldürür.

Nasıl ki mide bir rızık ister; öyle de, kalb ve ruh ve akıl ve göz ve kulak ve ağız gibi insanın latîfeleri ve duyguları dahi Rezzâk-ı Rahîm'den rızıklarını isterler ve müteşekkirâne alırlar. Her birisine, ayrı ayrı ve onlara lâıyk ve onları memnun ve mütellezziz eden rızıkları, hazine-i rahmetten ihsan edilir. Belki Rezzâk-ı Rahîm, onlara daha geniş rızık vermek için göz ve kulak, kalb ve hayal ve akıl gibi o latîfelerin her birisini hazine-i rahmetinin birer anahtarı hükmünde yaratmış. Meselâ göz, kâinat yüzündeki

Şekâvet: Mutsuzluk, talih-sizlik, mahrumiyet.

Hasâret: Kayıp, zarar.

Mütelezziz: Lezzet almış.

Müştekiyâne: Şikayet ederek.

Latife: Mâneviyâtı hissetmeye yarayan kalbî duyu.

hüsün ve cemâl gibi kıymettar cevher hazinelerinin bir anahtarı olduğu misillü ötekiler dahi, her biri birer âlemin anahtarı olur, iman ile istifade eder.

[*Otuzuncu Lem'a'nın*

İkinci Nüktesi'nden]

Ey israflı, iktisatsız, ey zulümlü, adaletsiz, ey kirli, nezâfetsiz, bedbaht insan! Bütün kâinatın ve bütün mevcudatın düstur-u hareketi olan iktisat ve nezâfet ve adaleti yapmadığından, umum mevcudata muhalefetinle, mânen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsun. Neye dayanıyorsun ki, umum mevcudatı zulmünle, mîzânsızlığıyla, israfıyla, nezâfetsizliğiyle kızdırıyorsun?

Evet, ism-i Hakîm'in cilve-i âzamından o-

Misillü: Gibi.

Nezâfetsiz: Temizlikten yoksun.

Mazhar olma: Müstehak olma, sebebiyet verme.

Cilve-i âzam: En büyük tecelli.

lan hikmet-i âmme-i kâinat, iktisat ve israf-sızlık üzerinde hareket ediyor, iktisadı emrediyor.

[Emirdağ Lâhikası-2'den]

74. mektup

[Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin iktisat, kanaat, israf mevzuunda, bir mektupta beyan eylediği bir hakikattir.]

İkinci sual: Sen eskiden şarktaki bedevî aşâirde seyahat ettiğin vakit, onları medeniyet ve terakkiyâta çok teşvik ediyordun. Neden kırk seneye yakındır medeniyet-i hâzıradan “mim’siz” diyerek hayatı

Şark: Doğu.

Bedevî: Yerleşik olmayıp göçebe olan.

Aşâir: Aşîretler, sülâleler.

mim’siz: Başında Arapça “mim” harfi olmayan. (Burada “medeniyet” kelimesi için kullanılıyor ki, başında “mim” harfi olmayınca, tam zıt anlamdaki “deniyet” yani “alçaklık ve düşüş” demek oluyor.)

içtimaiyeden çekildin, inzivâya sokuldun?

Elcevap: Medeniyet-i hâzıra-yı garbiye, semâvî kanun-u esasîlere muhalif olarak hareket ettiği için seyyiâtı hasenâtına, hatâları, zararları, faydalarına râcih geldi. Medeniyetteki maksud-u hakikî olan istirahat-i umumiye ve saadet-i hayat-ı dünyeviye bozuldu. İktisat, kanaat yerine israf ve sefâhet; ve sa'y ve hizmet yerine tembellik ve istirahat meyli galebe çaldığından, biçare beşeri hem gayet fakir, hem gayet tembel eyledi. Semâvî Kur'ân'ın kanun-u esasîsi,

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا¹

¹ “Yiyin, için fakat israf etmeyin.” (A'râf sûresi, 7/31)

İnzivâ: Bir kenara çekilip, dünya işlerini bırakmak.

Medeniyet-i hâzıra-yı

garbiye: Şimdiki batı medeniyeti.

Kanûn-u esasî: Anayasa.

Râcih: Ağır basan.

Maksûd-u hakikî: Asıl gaye, gerçek hedef.

İstirahat-i umûmiye: Genel huzur, asayiş.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye –aşırı derecede– düşkünlük, akılsızlık.

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى¹

ferman-ı esasîsiyle, “beşerin saadet-i haya-tiyesi, iktisat ve sa’ye gayrette olduğunu ve onunla beşerin havâs, avâm tabakası birbi-riyle barışabilir” diye Risale-i Nur bu esası izaha binaen, kısa bir iki nükte söyleyeceğim:

• *Birincisi:* Bedevîlikte beşer üç dört şeye muhtaç oluyordu. O üç dört hâcâtını tedârik etmeyen, on adette ancak ikisiydi. Şimdiki garp medeniyet-i zâlîme-i hâzırası, sû-i istimâlât ve isrâfât ve hevesâtı tehyiç

¹ “İnsan, emek ve gayretinin neticesinden başka şey elde edemez.” (Necm sûresi, 53/39)

Fermân-ı esâsî: Temel ve asla ait fermân, hüküm.

Havâs: Üst düzeydeki insanlar.

Avâm: Halk tabakası, sıradan insanlar.

Nükte: Bir söz veya ifâdenin asıl mânâsından başka, dikkatle anlaşılabilir ince mânâ.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Tedârik etmek: Elde etmek.

Medeniyet-i zâlîme-i hâzıra: Şimdiki zalim medeniyet.

Sû-i istimâlât: Kötüye kullanmalar, israflar.

Hevesât: Hevesler, arzular, istekler.

Tehyiç: Heyecanlandırma, tahrik etme.

ve havâic-i gayr-ı zaruriyeyi, zarurî hâcâtlar hükmüne getirip görenek ve tiryakilik ciyetiyle, şimdiki o medenî insanın tam muhtaç olduğu dört hâcâtı yerine, yirmi şeye bu zamanda muhtaç oluyor. O yirmi hâcâtı tam helâl bir tarzda tedârik edecek, yirmiden ancak ikisi olabilir; on sekizi muhtaç hükmünde kalır. Demek, bu medeniyet-i hâzıra insanı çok fakir ediyor. O ihtiyaç cihetinde beşeri zulme, başka haram kazanmaya sevk etmiş. Biçare avâm ve havâs tabakasını daima mübârezeye teşvik etmiş. Kur'an'ın kanun-u esasîsi olan "vücub-u zekât, hurmet-i ribâ" vasıtasıyla avâmın havâssa karşı itaatini ve havâssın avâma karşı şefkatini temin eden o kudsî kanunu bırakıp burjuvaları zulme, fukarâları isyana sevk

Havâic-i gayr-ı zarûriye:

Karşılanması illâ da gerekme-yen ihtiyaçlar.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Vücûb-u zekât: Zekâtın emredilmesi.

Hurmet-i ribâ: Fâizin yasaklanması.

Havâs: Üst düzeydeki insanlar, insanlar arasındaki özel kişiler.

Avâm: Halk tabakası, sıradan insanlar.

Burjuva: Şehirlerde yaşayan orta sınıf.

etmeye mecbur etmiş. İstirahat-i beşeriyeyi zîr ü zeber etti.

• *İkinci nükte:* Bu medeniyet-i hâzıranın harikaları, beşere birer nimet-i rabbâniye olmasından, hakikî bir şükür ve menfaat-i beşerde istimâli iktizâ ettiği hâlde, şimdi görüyoruz ki, ehemmiyetli bir kısım insanı tembelliğe ve sefâhete ve sa'yi ve çalışmayı bırakıp istirahat içinde hevesâtı dinlemek meylini verdiği için, sa'yin şevkini kırıyor. Ve kanaatsizlik ve iktisatsızlık yoluyla sefâhete, israfa, zulme, harama sevk ediyor.

Meselâ, Risale-i Nur'daki Nur Anahtarının dediği gibi, radyo büyük bir nimet iken, maslahat-ı beşeriyeye sarf edilmekle bir mânevî şükür iktizâ ettiği hâlde, beşte dördü hevesâta, lüzumsuz, mâlâyânî şeylere sarf edildiğinden, tembelliğe, radyo dinlemekle heveslenmeye sevk edip sa'yin şev-

Zir ü zeber: Alt üst olma.

İstimâl: Kullanmak.

İktizâ etmek: Gerektirmek.

Maslahat: Fayda, menfaat.

Hevesât: Hevesler, arzular.

Mâlâyânî: Hiç de gerek olmayan, faydasız şeyler.

Sa'y: Çalışma, gayret.

kini kırıyor. Vazife-i hakikiyesini bırakıyor.

Hattâ çok menfaatli olan bir kısım hari-ka vesait, sa'y ve amel ve hakikî maslahat-ı ihtiyac-ı beşeriyeye istimali lâzım gelirken, ben kendim gördüm, ondan bir ikisi zarurî ihtiyâcâta sarf edilmeye mukabil, ondan sekizi keyif, hevesât, tenezzüh, tembelliğe mecbur ediyor. Bu iki cüz'î misale binler misaller var.

Elhâsıl: Medeniyet-i garbiye-i hâzıra, semâvî dinleri tam dinlemediği için, beşeri hem fakir edip ihtiyâcâtı ziyadeleştirmiş. İktisat ve kanaat esasını bozup israf ve hırs ve tamahı ziyadeleştirmeye, zulüm ve harama yol açmış.

Hem beşeri vesâit-i sefâhete teşvik etmekle, o biçare muhtaç beşeri tam tembelliğe atmış, sa'y ve amelin şevkini kırıyor. He-

Vesâit: Vâsıtalar, Vesileler.

Tenezzüh: Eğlenme, gezinti.

Vesâit-i sefâhet: Zevk ve eğlence vasıtaları.

Tamah: Bir şeye göz dikme.

Medeniyet-i garbiye-i hâzıra: Şimdiki batı medeniyeti.

vesâta, sefâhete sevk edip ömrünü faydasız zâyi ediyor.

Hem o muhtaç ve tembelleşmiş beşeri, hasta etmiş. Sû-i istimâl ve isrâfâtla yüz nevi hastalığın sirâyetine, intişârına vesile olmuş.

Hevesât: Hevesler, arzular.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye -aşırı derecede- düşkünlük, akılsızlık.

Sirâyet: Birbirine geçme, yayılıp nüfûz etme.

İntişâr: Yayılmak, yaygınlaşmak.

[Beşinci Risale olan Beşinci Mes'ele]

Şükür Risalesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ¹

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, tekrar ile

أَفَلَا يَشْكُرُونَ.. أَفَلَا يَشْكُرُونَ²

وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ³

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ⁴

1 “Hiçbir şey yoktur ki Allah’ı hamd ile tenzih etmesin.”
(İsrâ sûresi, 17/44)

2 “Hâlâ şükretmez mi onlar?” (Yâsîn sûresi, 36/35, 73)

3 “Biz, şükredenleri elbette ödüllendireceğiz.” (Âl-i İmran sûresi, 3/145)

4 “Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırım.” (İbrahim sûresi, 14/7)

بَلِ اللّٰهُ فَاَعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ ¹

gibi âyetlerle gösteriyor ki: Hâlık-ı Rahman'ın ibadından istediği en mühim iş, şükürdür. Furkan-ı Hakîm'de gayet ehemmiyetle şükre davet eder. Ve şükür etmemekliği, nimetleri tekzip ve inkâr sûretinde gösterip ² رَبِّكُمْ تَكْذِبَانَ fermanıyla, Sûre-i Rahman'da şiddetli ve dehşetli bir sûrette otuz bir defa şu âyetle tehdit ediyor. Şükürsüzlüğün, bir tekzip ve inkâr olduğunu gösteriyor.

Evet Kur'ân-ı Hakîm nasıl ki şükürü netice-i hilkat gösteriyor; öyle de Kur'ân-ı Ke-bîr olan şu kâinat dahi gösteriyor ki: Netice-i hilkat-i âlemin en mühimmi, şükürdür. Çünkü kâinata dikkat edilse görünü

¹ “Bilâkis, Sen yalnız Allaha kulluk et ve O'na şükredenlerden ol!” (Zümer sûresi, 39/66)

² “O hâlde Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr edebilirsiniz?” (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18, 34, 36, 38, vd.)

yor ki: Kâinatın teşkilâtı şükrü intâç edecek bir sûrette her bir şey, bir derece şükre bakıyor ve ona müteveccih oluyor. Güya şu şecere-i hilkatın en mühim meyvesi, şükürdür. Ve şu kâinat fabrikasının çıkardığı mahsulâtın en âlâsı, şükürdür.

Çünkü hilkat-i âlemde görüyoruz ki; mevcudat-ı âlem bir daire tarzında teşkil edilip, içinde nokta-yı merkeziye olarak hayat halkedilmiş. Bütün mevcudat hayata bakar, hayata hizmet eder, hayatın levâzımâtını yetiştirir. Demek kâinatı halkeden Zât, ondan o hayatı intihap ediyor.

Sonra görüyoruz ki; zîhayat âlemlerini bir daire sûretinde icad edip, insanı nokta-yı merkeziyede bırakıyor. Âdeta zîhayatlarından maksud olan gayeler onda temerküz ediyor; bütün zîhayatı onun etrafına toplar.

Teşkilât: Nizam.

İntâç etmek: Netice vermek, ortaya çıkarmak.

Müteveccih olmak: Yönelmek, yönelik olmak.

Halkedilmiş: Yaratılmış.

Levâzımât: Gerekli ve lüzumlu şeyler.

İntihap: Seçme.

Zîhayat: Canlı.

yıp, ona hizmetkâr ve müsahhar ediyor, onu onlara hâkim ediyor. Demek Hâlik-ı Zülcelâl, zîhayatlar içinde insanı intihap ediyor, âlemde onu irade ve ihtiyâr ediyor.

Sonra görüyoruz ki; âlem-i insaniyet de, belki hayvan âlemi de bir daire hükmünde teşkil olunuyor ve nokta-yı merkeziyede rızık vaz'edilmiş. Bütün nev-i insanı ve hatta hayvanatı rızka âdeta taaşşuk ettirip, onları umumen rızka hâdim ve müsahhar etmiş. Onlara hükmeden rızıktır.

Rızık da o kadar geniş ve zengin bir hazine yapmış ki, hadsiz nimetleri câmi'dir. Hatta rızkın çok envâından yalnız bir nev'inin tatlarını tanımak için, lisanda kuvve-i zâika namında bir cihaz ile, mat'ûmât ade-

Musahhar: Emre âmâde, hizmetçi.

Îrâde: İstek, emir, Cenâb-ı Hakk'a mahsus bir sıfat.

İhtiyâr: Îrâde, kendi isteğiyle seçme ve hareket etme.

Taaşşuk ettirme: Âşık etme, çok fazla derecede sevgi besletme.

Hâdim: Hizmet eden, hizmetçi.

Câmi': Kapsayan, içinde barındıran.

Envâ: Türler, çeşitler.

Kuvve-i zâika: Tat alma duyusu.

Mat'ûmât: Yiyecekler.

dince mânevî ince ince mîzâncıklar konulmuştur. Demek kâinat içinde en acib, en zengin, en garib, en şirin, en câmi, en bedî hakikat rızıktadır.

Şimdi görüyoruz ki: Her şey nasıl ki rızkın etrafında toplanmış, ona bakıyor; öyle de rızık dahi bütün envâıyla mânen ve madde-ten, hâlen ve kâlen şükür ile kâimdir, şükür ile oluyor, şükrü yetiştiriyor, şükrü gösteriyor. Çünkü rızka iştiha ve iştiyak, bir nevi şükr-ü fitrîdir. Ve telezzüz ve zevk dahi gayr-ı şuurî bir şükürdür ki, bütün hayvanatta bu şükür vardır. Yalnız insan, dalâlet ve küfür ile o fitrî şükrün mahiyetini değiştiriyor; şükürden, şirke gidiyor.

Hem rızık olan nimetlerde gayet güzel süslü sûretler, gayet güzel kokular, gayet güzel

Mîzâncık: Terazicik, tartı âleti.

Bedî: Eşi-benzeri görülmemiş, orijinal.

Kâlen: Sözlü olarak.

Kâim: Ayakta duran, varlığı ona bağlı.

İштиyak: Çok arzu etme, özleme. **İштиha:** İştah.

Şükr-ü fitrî: Yaratılıştan gelen tabii bir teşekkür.

Telezzüz: Lezzet alma, hoşlanma.

Gayr-ı şuurî: Şuur dışı.

tatmaklar; şükürün davetçileridir, zîhayatı şevke davet eder ve şevk ile bir nevi istihsan ve ihtirama sevkeder, bir şükr-ü mânevî ettirir. Ve zîşuurun nazarını dikkate celbeder, istihsana terğîb eder. Nimetleri ihtirama onu teşvik eder; onun ile kâlen ve fiilen şükre irşad eder ve şükür ettirir ve şükür içinde en âlî ve tatlı lezzeti ve zevki ona tattırır.

Yani gösterir ki: Şu lezzetli rızık ve nimet, kısa ve muvakkat bir lezzet-i zâhiriyesiyle beraber daimî, hakikî, hadsiz bir lezzeti ve zevki taşıyan iltifat-ı rahmanîyi şükür ile kazandırır. Yani: Rahmet hazinelerinin Mâlik-i Kerîminin hadsiz lezzetli olan iltifatını düşündürüp, şu dünyada dahi Cennet'in bâki bir zevkini manen tattırır.

İşte rızık, şükür vasıtasıyla o kadar kıymetdar ve zengin bir hazine-i câmia olduğu

İstihsan: Beğenmek, takdir etmek.

İhtiram: Hürmet göstermek.

Celb etmek: Kendine çekmek. **Muvakkat:** Geçici.

Terğîb etmek: Arzu uyandıрма, teşvik etme.

Kâlen: Sözlü olarak.

İrşad etmek: Doğruya ulaştırma.

Lezzet-i zâhiriye: Görünüşteki lezzet.

Hazine-i câmia: Çok kapsamlı bir hazine.

hâlde, şükürsüzlük ile nihayet derecede sukût eder.

Altıncı Söz'de beyan edildiği gibi: Lisan-daki kuvve-i zâika Cenâb-ı Hak hesabına, yani mânevî vazife-i şükrâniye ile rızka müteveccih olduğu vakit, o dildeki kuvve-i zâika, rahmet-i bînihaye-i ilâhiyenin hadsiz matbahlarına şâkir bir müfettiş, hâmid bir nâzır-ı âlîkadr hükmündedir.

Eğer nefis hesabına olsa, yani rızkı in'âm edenin şükrünü düşünmeyerek müteveccih olsa; o dildeki kuvve-i zâika, bir nâzır-ı âlîkadr makamından, batn fabrikasının yasakçısı ve mide tavlasının bir kapıcısı derecesine sukût eder. Nasıl rızkın şu hizmetkârı şükürsüzlük ile bu dereceye sukût eder, öyle de

Sukût etmek: Düşmek.

Kuvve-i zâika: Tat alma duyusu.

Müteveccih: Yönelen.

Rahmet-i bînihâye-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın (c.c.), bitme tükenme bilmeyen merhameti.

Matbah: Mutfak.

Şâkir müfettiş: Şükreden müfettiş. **Tavla:** Ahır.

Hâmid: Şükreden.

Nâzır-ı âlîkadr: Makam ve mevkisi yüksek bakan.

İn'âm: Nimet verme.

Batn: Karın, mide.

rızkın mahiyeti ve sâir hademeleri dahi sukût ediyorlar. En yüksek makamdan, en ednâ makama inerler. Kâinat Hâlıkının hikmetine zıd ve muhalif bir vaziyete düşerler.

Şükrün mikyâsı; kanaattir ve iktisattır ve rızadır ve memnuniyettir.

Şükürsüzlüğün mîzânı; hırstır ve israftır, hürmetsizliktir, haram helâl demeyip rast geleni yemektir.

Evet hırs; şükürsüzlük olduğu gibi, hem sebab-i mahrumiyettir, hem vasıta-yı zilletir. Hatta hayat-ı içtimaiyeye sahip olan mübarek karınca dahi, güya hırs vasıtasıyla ayaklar altında kalmış ezilir. Çünkü kanaat etmeyip, senede bir kaç tane buğday kâfi gelirken, elinden gelse binler taneyi toplar. Güya mübarek arı, kanaatinden dolayı başlar üstünde uçar. Kanaat ettiğinden, balı insanlara emr-i ilâhî ile ihsan eder, yedirir.

Evet Zât-ı Akdes'in âlem-i zâtîsi ve en

Ednâ: En kıymetsiz, ehemmiyetsiz.

Mikyâs: Ölçü, tartı.
Mîzân: Terazî.

âzamî ismi olan Lafzullah'tan sonra en âzam ismi olan Rahman, rızka bakar ve rızıktaki şükür ile ona yetişilir. Hem Rahman'ın en zâhir mânâsı Rezzak'tır.

Hem şükrün envâi var. O nevilerin en câmii ve fihriste-i umumiyesi, namazdır.

Hem şükür içinde, sâfi bir îman var, hâlis bir tevhid bulunur. Çünkü bir elmayı yiyen ve “Elhamdülillâh” diyen adam, o şükür ile ilân eder ki: “O elma doğrudan doğruya dest-i kudretin yadigârı ve doğrudan doğruya hazine-i rahmetin hediyesidir.” demesi ile ve itikad etmesi ile, her şeyi –cüz’î olsun, küllî olsun– onun dest-i kudretine teslim ediyor. Ve her şeyde rahmetin cilvesini bilir. Hakikî bir imanı ve hâlis bir tevhidi, şükür ile beyan ediyor.

İnsan-ı gafil, küfrân-ı nimet ile ne derece

Envâ: Türler, çeşitler.

Câmi: Kapsamlı.

Fihriste-i umûmiye: Genel ve kapsamlı fihrist.

Dest-i kudret: Kudret eli, Cenâb-ı Hakk'ın (c.c.) kudreti.

Cüz’î: Küçük.

Cilve: Görünme, akis, tecelli. **Küllî:** Kapsamlı.

hasârete düştüğünü, çok cihetlerden yalnız bir vechini söyleyeceğiz. Şöyle ki:

Lezzetli bir nimeti insan yese, eğer şükür etse; o yediği nimet o şükür vasıtasıyla bir nur olur, uhrevî bir meyve-i Cennet olur. Verdiği lezzet ile, Cenâb-ı Hakk'ın iltifat-ı rahmetinin eseri olduğunu düşünmekle, büyük ve daimî bir lezzet ve zevk veriyor. Bu gibi mânevî lübleri ve hülâsaları ve mânevî maddeleri ulvî makamlara gönderip, maddî ve tüflî (posa) ve kışrî, yani vazifesini bitiren ve lüzumsuz kalan maddeleri füzûlât olup aslına, yani anâsıra inkılap etmeye gidiyor.

Eğer şükür etmezse; o muvakkat lezzet, zevâl ile bir elem ve teessüf bırakır ve kendisi dahi kazurat olur. Elmas mahiyetindeki nimet, kömüre kalbolur. Şükür ile, zâil rızıklar; daimî lezzetler, bâki meyveler verir. Şü-

Lüb: İç, öz.

Hülâsa: Öz, özet.

Kışrî: Dışa ait, kabuğa ait.

Kalbolmak: Dönmek, dönüşmek.

Fuzûlât: Fuzûli şeyler, işe yaramayan fazlalıklar.

Kazurat: İnsan veya hayvan dışkısı.

kürsüz nimet, en güzel bir sûretten, çirkin bir sûrete döner.

Çünkü o gafile göre rızkın akibeti, muvakkat bir lezzetten sonra füzûlâttır.

Evet rızkın aşka lâyük bir sûreti var; o da, şükür ile o sûret görünür. Yoksa ehl-i gaflet ve dalâletin rızka aşkları bir hayvanlıktır. Daha buna göre kıyas et ki, ehl-i dalâlet ve gaflet ne derece hasâret ediyorlar.

Envâ-ı zîhayat içinde en ziyade rızkın envâına muhtaç, insandır. Cenâb-ı Hak insanı bütün esmâsına câmi bir âyine ve bütün rahmetinin hazinelerinin müddeharâtını tartacak, tanıyacak cihâzâta mâlik bir mu'cize-i kudret ve bütün esmâsının cilvelerinin ve sanatlarının inceliklerini mîzâna çekecek âletleri hâvi bir halife-i arz sûretinde halk etmiştir. Onun için hadsiz bir ihtiyaç ve-

Hasâret: Kayıp, zarar.

Zîhayat: Canlı.

Envâ: Türler, çeşitler.

Esmâ: İsimler.

Câmi: Kapsayan, içine alan.

Müddehar: Biriktirilmiş.

Hâvi: Kapsayan, içine alan, ihtiva eden.

rip, maddî ve mânevî rızkın hadsiz envâına muhtaç etmiştir. İnsanı, bu câmiiyete göre en âlâ bir mevki olan ahsen-i takvîme çıkarmak vasıtası, şükürdür. Şükür olmazsa, esfel-i sâfilîne düşer; bir zulm-ü azîmi irtikâp eder.

Elhâsıl: En âlâ ve en yüksek tarîk olan tarîk-ı ubûdiyet ve mahbubiyetin dört esasından en büyük esası şükürdür ki; o dört esas şöyle tabir edilmiş:

“Der tarîk-ı acz-mendî lâzım âmed çâr çîz:

Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükür-ü mutlak ey azîz...”¹

¹ “Ey aziz kardeşim! Allah’a karşı acizlik ve ihtiyacını hissetme esasına dayanan bu yolda şu dört şey lazımdır: Sonsuz acz, sonsuz fakr, sonsuz şevk, sonsuz şükür.”

Câmiiyet: Çok şeyleri içinde barındırma, ihata etme.

Âlâ: Yüce, kıymetli.

Ahsen-i takvîm: En güzel şekil, en güzel suret.

Esfel-i safilîn: Aşağıların aşağısı, düşülebilecek en aşağı nokta.

Zulm-ü azîm: Büyük zulüm.

İrtikâp: Bir işi işleme.

Tarîk: Yol.

Acz-mend: Aciz.

Lâzım âmed: Lazım gelmek, gerekmek.

Çâr çîz: Dört şey.

Fakr: Fakirlik, ihtiyaç.

Şevk: Çok hissedilen istek, şiddetli arzu.

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الشَّاكِرِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ¹
 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا
 إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²
 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ سَيِّدِ
 الشَّاكِرِينَ وَالْحَامِدِينَ وَعَلَى آلِهِ
 وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ ، أَمِينَ.³
 وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁴

-
- 1 “Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allahım! Rahmetinle bizi de şükredenlerden eyle.”
- 2 “(Melekler:) ‘Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkiyle bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin’ dediler.” (Bakara sûresi, 2/32)
- 3 “Allahım! Şükredenlerin ve hamdedenlerin seyyidi olan Efendimiz Hz. Muhammed’e (s.a.s.), bütün âline ve ashabına salât ü selâm eyle.”
- 4 “Onların duaları “el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn” “Hamd âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.” diye sona erer.” (Yûnus sûresi, 10/10)

[Yirmi dokuzuncu Lem'a'dan]

İkinci Bâb

Bu İkinci Bâb, “Elhamdülillâh” hakkındadır.

İkinci Bâb ile tâbir edilen şu Risalecikte “Elhamdülillâh” cümlesini insanlara dedirten imanın sonsuz fayda ve nurlarından, yalnız dokuz tâne beyan edilecektir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Birinci nokta

Evvelâ iki şey ihtar edilecektir.

1. Felsefe, her şeyi çirkin, korkunç gösteren siyah bir gözlüktür. İman ise, her şeyi güzel, ünsiyetli gösteren şeffaf, berrak, nurânî bir gözlüktür.

2. *Bütün mahlûkatla alâkadar ve her şeyle bir nevi alışverişi olan ve kendisini abluka eden şeylerle lâfzan ve mânen görüşmek, konuşmak, komşuluk etmeye hilkaten mecbur olan insanın sağ, sol, ön, arka, alt, üst olmak üzere altı ciheti vardır.*

İnsan, mezkûr iki gözlüğü gözüne takmakla, mezkûr cihetlerde bulunan mahlûkatı, ahvâli görebilir.

Sağ cihet: Bu cihetten maksat, geçmiş zamandır. Binâenaleyh, felsefe gözlüğü ile sağ cihete bakıldığı zaman, mâzi ülkesinin kıyameti kopmuş, altı üstüne çevrilmiş, karanlıklı, korkunç, büyük bir mezaristanı andıran bir şekilde görünecektir. Ve bu görünüşte insan pek büyük bir dehşete, vahşete, me'yûsiyete maruz kaldığında şüphe yoktur.

Abluka: Etrafını sarıp, kuşatma.

Cihet: Taraf, yön.

Mezkûr: Zikredilen,

anlatılan.

Ahvâl: Hâller, durumlar.

Mezaristan: Mezarlık.

Me'yûsiyet: Ümitsiz olma.

Fakat iman gözlüğüyle o cihete bakıldığı zaman, hakikaten o ülkenin altı üstüne çevrilmiş bir şekilde görünürse de, fakat can telefî yoktur. Mürettebâtı, sâkinleri daha güzel, nurânî bir âleme nakledilmiş oldukları anlaşılıyor. Ve o kabirler, çukurlar da, nurânî bir âleme girmek için kazılan yeraltı tünelleri şeklinde telâkki edilecektir. Demek imanın insanlara verdiği sürur, ferahlık, itmînân, inşirah, binlerce “Elhamdülillâh” dedirten bir nimettir.

Sol cihet: Yani, gelecek zamana, felsefe gözlüğü ile bakıldığı zaman, bizleri çürütecek, yılan ve akreplere yedirip imhâ edecek, zulümatlı, korkunç, büyük bir kabir şeklinde görünecektir.

Fakat iman gözlüğüyle bakılırsa, Cenâb-ı Hakk'ın, Hâlık, Rahmân, Rahîm'in insanlara ihzâr ettiği çeşit çeşit nefis, leziz, me'kûlât ve meşrûbâta zarf olan bir mâide ve bir sofrayı

İtmînân: Güven duyma,
Kalp huzuruyla kabullenip
benimseme.

İnşirah: İçi ferahlama, huzur

duyma.

Mâide: Sofra.

Me'kûlât: Yiyecek maddeleri.

Rahmânî şeklinde görünecektir. Ve binlerce “Elhamdülillâh” okutturarak tekrar ettirecektir.

Üst cihet: Yani, semâvât cihetine felsefe ile bakan bir adam, şu sonsuz boşlukta, milyarlarca yıldız ve kürelerin at koşusu gibi veya askerî bir manevra gibi yaptıkları pek sür’atli ve muhtelif hareketlerinden büyük bir dehşete, vahşete, korkuya mâruz kalacaktır.

Fakat imanlı bir adam baktığı vakit o garip, acip manevranın bir kumandanın emri ile nezareti altında yapıldığı gibi, semâvât âlemini tezyin eden ve o yıldızların bize de ziyadar kandiller şeklinde olduklarını görecektir ve o atlar koşusunda korku, dehşet değil, ünsiyet ve muhabbet edecektir. Âlem-i semâvâtı şöylece tasvir eden iman nimetine elbette binlerce “Elhamdülillâh” söylemek azdır.

Alt cihet: Yani, arz âlemine felsefe gözüy-

le bakan insan, küre-i arzı başıboş, yularsız, şemsin etrafında serseri gezen bir hayvan gibi veya tahtası kırık, kaptansız bir kayık gibi görür ve dehşete, telâşa düşer.

Fakat iman ile bakarsa, arzın Rahmânî bir sefine olup, Allah'ın kumandası altında bütün me'kûlât, meşrûbât, melbûsâtıyla beraber, nev-i beşeri tenezzüh için şemsin etrafında gezdiren bir sefine şeklinde görür. Ve imandan neş'et eden şu büyük nimete büyük büyük *Elhamdülillâh*'ları söylemeye başlar.

Ön cihet: Felsefeci bir adam bu cihete bakarsa görür ki, bütün canlı mahlûkat –insan olsun, hayvan olsun– kabile-bekabile, büyük bir sür'atle o cihete gidip kaybolurlar. Yani, ademe gider, yok olurlar. Kendisinin de o yolun yolcusu olduğunu bildiğinden, teessüründen çıldırarak bir hâle gelir.

Me'kûlât: Yiyecek maddeleri.

Melbûsât: Giyim eşyaları.

Nev-i beşer: İnsan türü, insan nesli.

Tenezzüh: Eğlenme, gezinti.

Kabile-bekabile: Kafile arkasına kabile.

Teessür: Etkilenmek, tesir altında kalmak.

Fakat iman nazarıyla bakan bir mü'min, insanların o cihete gidişleri, seyahatleri adem âlemine değil, göçebeler gibi bir yayladan bir yaylaya bir intikaldir. Ve fâni menzilden bâki menzile, hizmet çiftliğinden ücret dairesine, zahmetler memleketinden rahmetler memleketine göç etmek olup, adem âlemine gitmek değil diye bu ciheti memnuniyetle karşılar. Fakat yol esnasında ölüm, kabir gibi görünen meşakkatler netice itibarıyla saadetlerdir. Çünkü, nûrânî âlemlere giden yol kabirden geçer ve en büyük saadetler büyük ve acı felâketlerin neticesidir. Meselâ, Hazreti Yûsuf, Mısır azizliği gibi bir saadete, ancak kardeşleri tarafından atıldığı kuyu ve Zeliha'nın iftirası üzerine konulduğu hapis yoluyla nâil olmuştur.

Ve kezâ, rahm-ı mâderden dünyaya gelen çocuk, mâhut tünelde çektiği sıkıcı, ezici zahmet neticesinde dünya saadetine nâil oluyor.

İntikal: Taşınma, göçme.
Meşakkat: Zahmet, zorluk.

Rahm-ı mâder: Anne karnı.
Mâhût: Bilinen.

Arka cihet: Yani geride gelenlere felsefe nazarıyla bakılsa, “Yâhu, bunlar nereden nereye gidiyorlar ve niçin dünya memleketine gelmişlerdir?” diye edilen suale bir cevap alınamadığından, tabîî, hayret ve tereddüt azabı içinde kalınır.

Fakat nur-u iman gözlüğüyle bakarsa, insanların kâinat sergisinde teşhir edilen garip, acip kudretin mucizelerini görmek ve mütalâa etmek için Sultan-ı Ezelî tarafından gönderilmiş mütalâacı olduklarını anlar. Ve bunlar o mucizenin derece-i kıymet ve azametine ve Sultan-ı Ezelî'nin azametine derece-i delâletlerine kesb-i vukuf ettikleri nisbetinde derece ve numara aldıktan sonra, yine Sultan-ı Ezelî'nin memleketine dönüp gideceklerini anlar ve bu anlayış nimetini kendisine îrâs eden iman nimetine “Elhamdülillâh” diyecektir.

Mezkûr zulmetleri izâle eden iman nime-

Azamet: Büyüklük, yücelik.

Kesb-i vukuf: Haberi olma, bilgi edinme.

Îrâs etmek: Vermek.

Mezkûr: Zikredilen, anlatılan.

İzâle etme: Ortadan kaldırma, yok etme.

tine “Elhamdülillâh” diye edilen hamd dahi bir nimet olduğundan, ona da bir hamd lâzımdır. Bu ikinci hamd’e de üçüncü bir hamd, üçüncüye dördüncü hamd lâzım ¹ *وَهَلُمَّ جَرًّا* .. Demek, bir hamd-i vâhidden doğan hamdlerden ibaret gayr-i mütenâhi bir silsile-i hamdiye husûle geliyor.

İkinci nokta

Cihât-ı sitteyi tenvir eden iman nimetine de “Elhamdülillâh” demesi lazımdır. Çünkü, iman cihât-ı sittenin zulümâtını izâle etmekle def-i belâ kabilinden büyük bir nimet sayıldığı gibi, tabîi o cihât-ı sitteyi ten

¹ “...ve böyle devam eder.”

Hamd-i vâhid: Tek bir hamd, ortak şükür sebebi.

Gayr-i mütenâhi: Sonsuz, sonu olmayan.

Silsile-i hamdiye: Birbirine bağlı ve birbirini netice veren şükürler zinciri.

Cihât-ı sitte: Altı yön.

Husûle gelmek: Gerçekleşme.

Tenvîr etme: Aydınlatma, nurlandırma.

Zulümât: Karanlıklar.

İzâle etme: Ortadan kaldırma, yok etme.

Def-i belâ kabilinden: Belâyı defetme türünden.

vir ettiği cihetle de celbü'l-menâfi kabilinden ikinci bir nimet sayılır. Binâenaleyh insan fitrî bir medeniyete sahip olduğundan, cihât-ı sittede bulunan mahlûkatla alâkadar olur ve iman nimetiyle de cihât-ı sitteden istifade edebilmesi imkânı vardır.

Binâenaleyh, ¹ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهَ اللَّهِ âyet-i kerîmesinin sırrıyla, cihât-ı sitteden herhangi bir cihette olursa insan tenevvür eder. Hattâ mü'min olan bir insanın dünyanın kuruluşundan sonuna kadar uzanan mânevî bir ömrü vardır. Ve insanın bu mânevî ömrü, ezelden ebede uzanan bir hayat nûrundan medet ve yardım alır.

Ve kezâ cihât-ı sitteden tenvir eden iman sayesinde, insanın şu dar zaman ve mekânı geniş ve rahat bir âleme inkılâp eder.

¹ “Hangi tarafa dönerseniz, orada Allaha itaat ve ibadet ciheti vardır.” (Bakara sûresi, 2/115)

Celbü'l-menâfi' kabilinden: Faydalıyı elde etme türünden.

Tenevvür etmek: Nurlanmak, aydınlanmak.
Cihât-ı sitteden: Altı yön.

Bu büyük âlem bir insanın hânesi gibi olur ve mâzi, müstakbel zamanları, insanın ruhuna, kalbine bir zaman-ı hâl hükmünde olur. Aralarında uzaklık kalkıyor.

Üçüncü nokta

İmanın istinat ve istimdat noktalarını hâvi olmasından, “Elhamdülillâh” demesi iktizâ eder.

Evet, nev-i beşer, aczi ve düşmanların kesreti dolayısıyla dayanacak bir nokta-yı istinada muhtaçtır ki, düşmanlarını def için o noktaya iltica etsin. Ve kezâ, kesret-i hâcât ve şiddet-i fakr dolayısıyla da istimdat edecek bir nokta-yı istimdada muhtaçtır ki, onun yardımıyla ihtiyaçlarını def etsin.

Ey insan! Senin nokta-yı istinadın ancak ve ancak Allah’a olan imandır. Ruhuna, vic-

İstimdat: Yardım isteme, medet bekleme.

Hâvi: Kapsayan, içine alan, ihtiva eden.

İlticâ: Sığınmak.

Nokta-i istinat: Dayanacak yer. **İstinat:** Dayanma.

Kezâ: Aynı şekilde, böyle.

Kesret-i hâcât: İhtiyaçların çokluğu.

danına nokta-yı istimdat ise ancak âhirete olan imandır. Binâenaleyh, bu her iki noktadan haberi olmayan bir insanın kalbi, ruhu tevahhuş eder, vicdanı daima muazzep olur. Lâkin, birinci noktaya istinat ve ikincisinden de istimdat eden adam, kalben ve ruhen pek çok zevk ve lezzetleri, ünsiyetleri hisseder ki, hem mütesellî, hem vicdanı mutmain olur.

Dördüncü nokta

İman nûru, lezâiz-i meşrûanın zevâle başladıkları zaman hâsıl olan elemeleri, emsâlinin vücut ve gelmekte olduklarını göstermekle izâle eder.

Ve kezâ, nimetlerin devam edip tenâkus

Tevahhuş: Ürkme, yabancılık çekme.

Muazzep: Eziyet çeken, azap içinde kalan.

Ünsiyet: Ahbaplık, yakınlık duyma.

Mütesellî: Teselli olan.

Mutmain: Emin, kalben tam rahat olma.

Lezâiz-i meşrûa: Meşrû, helâl lezzetler.

Zevâl: Bitme, sona erme.

İzâle etme: Ortadan kaldırma.

Tenâkus: Azalma, eksilme.

etmemesini, nimetlerin menbainı göstermekle temin eder.

Ve kezâ, firak ve ayrılmaların elemlerini, teceddüd-ü emsâlinin lezzetini göstermekle izâle eder. Yani zevâl düşüncesiyle bir lezzette çok elemler olur ki, iman o elemleri teceddüd-ü emsâliyle ihtar ve izâle eder. Maahâzâ, lezzetlerin teceddüdünde de başka lezzetler vardır. Evet, bir semerenin şeceresi olmasa, o semerede münhasır kalan lezzet, onun yemesiyle zâil olur ve zevâli de mûcib-i teessür olur. Fakat o semerenin şeceresi mâruf ise, o semerenin zevâlinde elem hâsıl olmuyor; çünkü yerine gelen var. Ve aynı zamanda, teceddüd haddizâtında bir lezzettir.

Ve kezâ ruh-u beşeri en ziyade sıkan, ay-

Menba': Kaynak, sebep.

Firak: Ayrılık.

Teceddüd-ü emsâl: Benzerlerinin gelmesi.

Maahâzâ: Bununla beraber.

Teceddüd: Yenilenme.

Semere: Meyve, netice.

Münhasır: Bir şeye has olan.

Mûcib-i teessür: Üzüntü sebebi. **Mârûf:** Bilinen.

Haddizâtında: Aslında.

rılmalardan neş'et eden elemlerdir. Nur-u iman o elemleri teceddüd-i emsâl ve tahaddüs-ü visâl ümidiyle izâle eder.

Beşinci nokta

İnsan şu mevcudatta kendisine düşman ve ecnebî tevehhüm ettiği veya ölümler, yetimler gibi hayatsız perişan vehmettiği şeyleri nûr-u iman, ahbap ve kardeş sıfatıyla gösterir ve hayattar tesbihhân (tesbih eden) şeklinde irâe eder.

Yani, gafletle bakan adam, âlemin mevcudâtını düşman gibi muzır telâkki ederek tevahhuş eder. Ve eşyayı ecnebîler gibi görür. Çünkü, dalâlet nazarında mâzi ve istik-

Neş'et etmek: Meydana gelmek, kaynaklanmak.

Tahaddüs-u visâl: Tekrar tekrar kavuşma.

İzâle etme: Örtadan kaldırma.

Ecnebî: Yabancı.

Tevehhüm etmek: Kurun-

tuya ve evhama kapılma.

Vehmetme: Zannetme.

İrâe etmek: Göstermek.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Telâkki: Kabul etme.

Tevahhuş: Ürkme, yabancılık çekme.

bâl zamanlarındaki eşya arasında uhuvvet, kardeşlik rabıtası ve bağlanış yoktur. Ancak eşya arasında küçük, cüz'î bir alâka olur. Binâenaleyh, ehl-i dalâletin yekdiğerine olan uhuvvetleri, binler senelik uzun bir zamanda bir dakika kadardır.

Ve kezâ, iman nazarında bütün ecrâmı, hayattar ve birbirine ünsiyetli olduklarını görüyor. Ve her bir cirmin lisân-ı hâliyle Hâlıkına tesbihat yapmakta olduğunu gösteriyor. İşte, bu itibarla, bütün ecrâmın kendilerine göre bir nevi hayat ve ruhları vardır. Binâenaleyh imanın şu görüşüne nazaran o ecrâmda dehşet, vahşet yoktur, ünsiyet ve muhabbet vardır.

Dalâlet nazarı, matluplarını tahsil etmektен

Dalâlet: Hak ve hakikatten sapma, dinden ayrılma.

Uhuvvet: Kardeşlik, bağlılık, dayanışma.

Râbita: Münasebet, alâka, bağ.

Cüz'î: Küçük.

Yekdiğeri: Bir diğeri.

Ünsiyetli: Yakın, dost.

Ecrâm: Gök cisimleri, yıldızlar.

Cirm: Cisim.

Lisân-ı hâl: Davranışların ifade ettiği durum.

Tesbihât: Cenâb-ı Hakk'ı (c.c.) noksan sıfatlardan tenzih etme.

Matlup: Hedeflenen.

âciz olan insanların sahipsiz, hâmîsiz olduklarını telâkki eder ve hüzün, keder, aczlerinden dolayı ağlayan yetimler gibi zanneder. İman nazarı ise, canlı mahlûkata, ağlar yetimler gibi değil, ancak mükellef memur, muvazzaf zâkir ve tesbihhân ibâd sıfatıyla bakar.

Altıncı nokta

Nur-u iman, dünya ve âhîret âlemlerini çeşit çeşit nimetlere mazhar iki sofraya tasvir eder ki, mü'min olan kimse iman eliyle ve zâhirî, bâtinî duygularıyla ve mânevî, ruhî olan letâifiyle o sofralardan istifade ediyor. Dalâlet nazarında ise, zevilhayatın daire-i istifadesi küçülür, maddî lezzetlere münhasırdır.

Hâmî: Himaye eden, koruyan.

Telâkki: Kabul etme.

Muvazzaf: Görevli, vazifeli.

Zâkir: Zikreden.

İbâd: Kullar, insanlar.

Mazhar: Nâil olmak.

Zâhirî: Görünürdeki.

Bâtinî: Görünmeyen.

Letâif: Mânevî duygular.

Dalâlet: Hak ve hakikatten sapma, dinden ayrılma.

Zevilhayat: Canlı varlıklar.

Münhasır: Bir şeye has olan.

İman nazarında, semâvât ve arzı ihâta eden bir daire kadar tevessü eder. Evet, bir mü'min, güneşi kendi hânesinin damında asılmış bir lüküs, kameri bir idare lâmbası addedebilir. Bu itibarla şems, kamer, kendisine bir nimet olur. Binâenaleyh mü'min olan zâtın daire-i istifadesi semâvâttan daha geniş olur. Evet, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan

وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبِينَ¹

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ²

âyetlerin belâğatı ile, imandan neş'et eden şu harika ihsanlara, in'âmlara işaret ediyor.

¹ “Mutad seyirlerini yapan Güneş ile Ay'ı size âmade kılan, geceyi ve gündüzü istifadenize veren de O'dur.” (İbrahim sûresi, 14/33)

² “Hem göklerde ve yerde ne varsa, hepsini Kendi tarafından bir lütuf olarak sizin hizmetinize veren de Odur.” (Câsiye sûresi, 45/13). Aynı konu için ayrıca bkz.: Hac sûresi, 22/65, Nahl sûresi, 16/14.

Tevevssu: Genişleme.

Addetmek: Saymak.

Belâğat: Edebiyat (ifadenin doğru, düzgün, yerinde, kusursuz ve muhataba faydalı bir şekilde

kullanılma sanatı).

Neş'et etmek: Meydana gelmek, kaynaklanmak.

İn'âmlar: Nimet vermeler, ikram ve iyilikte bulunmalar.

Yedinci nokta

Nur-u iman ile bilinir ki, Allah'ın varlığı bütün nimetlerin fevkinde öyle büyük bir nimettir ki, sonsuz nimetlerin envânını, niha-yetsiz ihsanların cinslerini, sayısız atiyyelerin sınıflarını hâvi bir menba, bir kaynaktır. Binâenaleyh, zerrât-ı âlemin adedince iman nimetlerine hamd ü senâ etmek bir borçtur. Risale-i Nur'un eczasında bir kısmına işaretler yapılmıştır. Maahâzâ, iman-ı billâhtan bahseden Risale-i Nur'un cüzleri, bu nimetten perdeyi kaldırarak gösteriyor.

اللَّحْمَدُ لِلَّهِ¹ lâm-ı istiğrakla işaret ettiği umum

¹ “Hamd ve senâ, medih ve minnet Allah’a mahsustur, O’na lâyıktır.”

Envâ: Türler, çeşitler.

Atıyye: Hediye, ihsan.

Hâvi: Kapsayan, içine alan, ihtiva eden.

Menba’: Kaynak, sebep.

Zerrât-ı âlem: Âlemin zerrelere, atomları.

Senâ: Överek anma, övme, methetme.

Maahâzâ: Bununla beraber.

Lâm-ı istiğrak: Kelimenin anlamını en kapsamlı hâle getiren edat.

hamdlerle hamd edilmesi lâzım olan nimetlerden birisi de, rahmâniyet nimetidir. Evet, rahmâniyet, zevilhayattan rahmete mazhar olanların sayısınca nimetleri tazammun etmiştir. Çünkü bilhassa insan, her bir zîhayatla alâkadardır. Bu itibarla insan her zîhayatın saadetiyle saidleşir ve elemeleriyle müteessir olur. Öyleyse, herhangi bir ferte bulunan bir nimet, arkadaşlarına da bir nimettir.

Ve kezâ, validelerin şefkatleriyle nimetlenen çocukların sayısınca nimetleri tazammun edip ona göre hamdlere, senâlara kesb-i istihkak edenlerden birisi de rahîmiyettir. Evet, annesiz aç bir çocuğun ağlamasından müteessir ve acıyan bir vicdan sahibi, elbette validelerin çocuklarına olan

Rahmâniyet: Sadece Allah teâlâ'ya ait, sonsuz merhamet ve ihsan sahibi olma özelliği.

Zevilhayat: Canlı varlıklar.

Tazammun etmek: İçermek, içine almak.

Müteessir olma: Hissiyatına dokunma, üzülme.

Kesb-i istihkak: Hak kazanma, müstehak olma.

Rahîmiyet: Sonsuz merhamet ve ihsan.

şefkatlerinden zevk alır, memnun ve mahzûz olur. İşte, bu gibi zevkler birer nimettir, hamd ve şükürler ister.

Ve kezâ, kâinatta mündemiç hikmetlerin bütün envâ ve efrâdı adedince hamd ve şükürleri iktizâ edenlerden birisi de hakîmiyettir. Zira insanın nefsi, rahmâniyetin cilveleriyle, kalbi de rahîmiyetin tecelliyâtıyla nimetlendikleri gibi, insanın aklı da hakîmiyetin letâifiyle zevk alır, telezzüz eder. İşte, bu itibarla ağız dolusu ile “Elhamdülil-lâh” söylemekle hamd ü senâları istilzâm eder.

Ve kezâ, esmâ-yı hüsnâdan “Vâris” isminin tecelliyâtı adedince ve babalar gibi

Mahzûz: Memnun, hoşnut.

Mündemiç: İçinde bulunan.

İktizâ etmek: Gerektirmek.

Hakîmiyet: Her işi yerli yerinde yapma özelliği.

Letâif: Mânevî duyular.

Telezzüz etmek: Lezzet almak.

Efrâd: Fertler.

İstilzâm etmek: Gerektirmek.

Esmâ-yı hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın en güzel, en şerefli isimleri.

Vâris: Bütün varlıkları yokluğa götürüp bâkî kalan Allah (c.c.).

usûlün zevâlinden sonra bâki kalan fûrûâtın sayısınca ve âlem-i âhiretin mevcudatı adedince ve uhrevî mükâfatları almaya medar olmak üzere hıfzedilen beşerin amelleri sayısınca, sadâsı ile şu fezayı dolduracak kadar büyük bir “Elhamdülillâh” ile hamd edilecek hafîziyet nimetidir. Çünkü, nimetin devamı, nimetin zâtından daha kıymetlidir. Lezzetin bekası, lezzetten daha lezizdir. Cennette devam, cennetin fevkindedir. Ve hâkeza...

Binâenaleyh, Cenâb-ı Hakk’ın hafîziyeti tazammun ettiği nimetler, bütün kâinatta mevcut, bütün nimetlerden daha çok ve daha üstündedir. Bu itibarla dünya dolusu ile bir “Elhamdülillâh” ister.

Şu zikredilen dört isme, bâki kalan esmâ-yı hüsnâyı kıyas et ki, her bir isimde

Usûl: Ana-baba, dedeler, onların dedeleri...

Fûrûât: Evlâtlar, torunlar, onların evlât ve torunları...

Fevkinde: Üstünde.

Hâkezâ: Bunun gibi.

Hafîziyet: Muhafaza etme, saklama, zayi etmeme.

Tazammun etmek: İçermek, içine almak.

sonsuz nimetler bulunduğu için sonsuz hamdleri, şükürleri istilzâm eder.

Ve kezâ, bütün nimet hazinelerini açmak salâhiyetinde olan, nimet-i imana vesile olan Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) dahi öyle bir nimettir ki, nev-i beşer ilelebed o Zâtı (aleyhissalâtü vesselâm) medh ü senâ etmeye borçludur. Ve kezâ, maddî ve mânevî bütün nimetlerin envâına fihriste ve kaynak olan İslâmiyet ve Kur'ân nimeti de gayr-ı mütenâhi hamdleri bi'l-istihkak istilzâm eder.

Şekizinci nokta

Öyle bir Allah'a hamd olsun ki, kâinat ile tâbir edilen şu kitab-ı kebîr ve onun tefsiri olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın beyanına göre bütün bâbları ile fasılları ve bütün sayfaları

İstilzâm etmek: Gerektirmek.

İlelebed: Sonsuza kadar.

Envâ: Türler, çeşitler.

Gayr-i mütenâhi: Sonu gelmez, sonsuz.

Bi'l-istihkak: Lâyıkıyla, hakkıyla.

Kitâb-ı kebîr: Büyük bir kitap hükmündeki kâinât.

Bâb: Kısım, bölüm.

Fasıl: Kısım. Bâb'ın içindeki kısım.

ile satırları ve bütün kelimâtı ile harfleri, o Zât-ı Akdes'e, sıfât-ı cemâliye ve kemâliyesini izhar ile hamd ü senâhândır. Şöyle ki:

O kitab-ı kebîrin her bir nakışı, küçük olsun, büyük olsun, karınca kaderince, Vâhid ve Samed olan Nakkaşının evsâf-ı celâliyesini izhar ile hamd ü senâlar eder. Ve kezâ, o kitabın her bir yazısı, Rahmân ve Rahîm olan Kâtibinin evsâf-ı cemâlini göstermekle senâhân oluyor. Ve kezâ, o kitabın bütün yazıları noktaları, nakışları, esmâ-yı hüsnânın tecelliyât ve cilvelerine ma'kes ve mazhar olmak cihetiyle, o Zât-ı Akdes'i takdis, tahmid, temcid ile senâhândır.

Kelimât: Kelimeler, sözler.

Senâhân: Sürekli överek anan, metheden.

Nakkaş: Nakış yapan, işleyen.

Evsâf-ı celâliye: Allah Teâlâ'nın ululuk ve azametini tecelli ettiren sıfatları.

İzhâr etmek: Göstermek, açığa çıkarmak.

Tecelliyât: İlâhî icraatlerin eşyadaki görünüşleri.

Cilve: Görünme, akis.

Ma'kes: Ortaya çıkma ve yansıma yeri, zamanı.

Mazhar: Nâil olmak, kavuşmak, şereflemek.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Tahmid: Allah'a hamd ü senâ etmek.

Temcid: Cenâb-ı Hakk'ın (c.c.) büyüklüğünü bildirmek, O'na yakışır saygı ve övgüde bulunmak.

Ve kezâ, o kitabın her bir nazmı, kasidesi, Kadîr, Alîm olan Nâzımını takdis ile tahmid eyler.

Dokuzuncu nokta^(Hâşiye)

Said Nursî

^(Hâşiye) Bu gibi şifrelerin anahtarı bende yoktur ki açayım. Maahâzâ oruçlu bir kafa, ne o şifreleri açabilir ve ne o darbları yapabilir. Kusura bakmayınız, bu kadarı da, ancak müellifinin yardımı ile Leyle-i Kadr'in bereketi ile ve Mevlânâ'nın komşuluğundan istifade ile yapabildim...

Mesnevî-i Nûriye Mütercimi
Abdûlmecid Nursî

Maahâzâ: Bununla beraber.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî: Belh'te doğup Konya'da yerleşen ve 1273'te orada vefat eden büyük mutasavvıf. En ünlü eseri Mesnevî olup, Mevlevîlik tarikatının pîridir.

[*Yirminci Mektup'tan*]

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ Yani, hamd ve senâ, medih ve minnet O'na mahsustur, O'na lâyıktır. Demek nimetler O'nundur ve O'nun hazinesinden çıkar. Hazine ise daimîdir. İşte şu kelime şöyle müjde verip diyor ki:

Ey insan! Nimetin zevâlinden elem çekme. Çünkü rahmet hazinesi tükenmez. Ve lezzetin zevâlini düşünüp o elemden feryat etme. Çünkü o nimet meyvesi, bir rahmet-i bînihayenin semeresidir. Ağacı bâki ise, meyve gitse de yerine gelen var. Nimetin lezzeti içinde, o lezzetten yüz derece daha ziyade lezzetli bir iltifat-ı rahmeti hamd ile düşünüp, lezzeti, birden yüz derece yapabilirsin. Nasıl ki, bir padişah-ı zîşânın sana hediye

ettiği bir elma lezzeti içinde, yüz, belki bin elmanın lezzetinin fevkinde, bir iltifat-ı şâhâne lezzetini sana ihsas ve ihsan eder. Öyle de, لَهُ الْحَمْدُ kelimesiyle, yani hamd ve şükürle, yani nimetten in'âmı hissetmekle, yani Mün'imi tanımakla ve in'âmı düşünmekle, yani O'nun rahmetinin iltifâtını ve şefkatinin teveccühünü ve in'âmının devamını düşünmekle, nimetten bin derece daha leziz, mânevî bir lezzet kapısını sana açar.

İhsâs etmek: Hissettirmek, sezdirmek, bildirmek.

İn'âm: Nimet verme.

İhsân etmek: İyilik ve lütufta bulunmak.

Teveccüh: Yönelme.

*[Mesnevî-i Nûriye –
Zeylû'l-Habbe'den]*

İ'lem eyyühe'l-azîz! Cenâb-ı Hak seni ademden vücuda ve vücudun pek çok eşkâl ve vaziyetlerinden en yükseği “müslim” sıfatıyla insan sûretine getirmiştir. Mebde-i hareketinle son aldığın sûret arasında müteaddit vaziyetlerin, menzillerin ve etvâr ve ahvâlin her birisi sana âit nimetler defterine kaydedilmiştir. Bu itibarla, senin geçirmiş olduğun zaman şeridine elmas gibi nimetler dizilmiş, tam bir gerdanlık veya nimetlerin envâına bir fihriste şeklini veriyor. Binâenaleyh, geçirmiş olduğun vücudun her menzilinde ve vaziyetinde, etvârında, ahvâlinde, “Nasıl bu nimete vâsıl oldun? Neyle

Eşkâl: Şekiller.

Mebde-i hareket: Hareketin başlangıcı.

Müteaddit: Birçok, çeşit çeşit.

Sûret: Görünüş, çehre.

Etvâr: Değişik safhalar.

Ahvâl: Hâller, durumlar.

Vâsıl olmak: Ulaşmak.

müstahak oldun? Ve şüküründe bulundun mu?” diye suale çekileceksin. Çünkü, vukûa gelen hâller suale tâbidir. Amma imkânda kalıp vukûa gelmeyen şeyler suale tâbi değildir. Geçirmiş olduğun ahvâl, vukûâttır. Gelecek ahvâlin ademdir. Vücut mes’ûldür, adem ise mes’ûl değildir. Öyleyse, mâzide şükürünü edâ etmediğin nimetlerin şükürünü kaza etmek lâzımdır.

Vukûa gelme: Meydana gelme.

Adem: Yokluk.

Vukûât: Vak’alar, olup bitmiş şeyler.

Edâ etmek: Yerine getirmek.

Kazâ etmek: Vaktinden sonra yerine getirmek.

[*Otuzuncu Lem'a'dan*]

Evet bu hayatın gayesi ve neticesi hayat-ı ebediye olduğu gibi bir meyvesi de, hayatı veren Zât-ı Hayy ve Muhyî'ye karşı şükür ve ibadet ve hamd ve muhabbettir ki; bu şükür ve muhabbet ve hamd ve ibadet ise; hayatın meyvesi olduğu gibi, kâinatın gayesidir. Ve bundan anla ki; bu hayatın gayesini “rahatça yaşamak ve gafletli lezzetlenmek ve heveskârâne nimetlenmektir” diyenler, gayet çirkin bir cehaletle; münkirâne, belki de kâfirâne, bu pek çok kıymettar olan hayat nimetini ve şuur hediyesini ve akıl ihsanını istihfaf ve tahkir edip, dehşetli bir küfrân-ı nimet ederler.

Hayat-ı ebediye: Ebedî hayat, ahiret hayatı.
Münkirâne: İnkâr ederek.
Küfrân-ı nimet: Nankörlük.

İstihfaf: Hor ve hakir görme, küçümseme.
Tahkir etme: Küçük görme, aşağılama.

Kaynakların Tesbitinde Haydalanılan İşler

el-Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (v.1162); **Kesfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs**, I-II, Müessesetü'r-risale, Beyrut, 1988.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.); **el-Müsned**, I-VIII, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn (384-458 h.); **es-Sünenü'l-kübrâ**, I-X, Mektebetü Dâri'l-bâz, Mekke, 1414/1994.

_____ ; **ez-Zühed**, Müessesetü'l-kütübi's-sekâfiyye, Beyrut, 1996.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v.256 h.); **Sahihu'l-Buhârî**, I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.

ed-Deylemî, Ebû Şucâ' Şireveyh b. Şehredâr (445-509 h.), **el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb**, [Tahkik: Muhammed es-Sâid Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1986.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v.430 h.); **Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ**, I-X, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut-1405 h.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (210/307 h.); **el-Müsned**, I-XIII, Dâru'l-me'mûn li't-türâs, Dimaşk, 1404/ 1984.

Eşrefoğlu Rûmî, **Müzekki'n-nüfûs**, İnsan yayınları, İstanbul, 1996.

el-Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); **el-İhyâ**, I-IV, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, tsz.

- Geylânî**, Muhyiddin Abdülkadir b. Mûsâ b. Abdullah (v.561/1166); *Gunyetü't-tâlibîn*, İstanbul, 1994.
- İbn Abdilberr**, Yusuf b. Abdullah b. Muhammed (v.463 h.); *el-İstiâb*, I-V, Dâru'l-cil, Beyrut, 1412 h.
- İbn Ebî Şeybe**, Abdullah b. Muhammed (v.235 h.); *el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, [Tahkîk: Kemal Yusuf el-Hût], I-VII, Mektebetü'r-ruşd, Riyâd, 1409 h.
- İbnü'l-Esîr**, Ebu'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim (v.630/1233); *en-Nihâye fi ğaribi'l-hadis*, I-V, el-Mektebetü'l-ilmiyye, Beyrut, 1399/1979.
- İbn Hacer**, Ahmed b. Ali el-Askalânî (773-852 h.); *el-İsâbe*, I-VIII, Dâru'l-cil, Beyrut, 1412 h.
- İbn Kayyim**, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed el-Cevziyye (v.751/1350); *et-Tibbü'n-Nebevî*, Kahire, 1402/1982.
- İbn Kays**, Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd b. Süfyân (208-281 h.); *Kura'd-dayf*, I-V, Advâü's-selef, Riyad, 1997.
- İbn Mâce**, Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (207-275 h.); *es-Sünen*, I-II, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.
- İshâk b. Râhûye**, İbn İbrâhim b. Mahled (161-238 h.); *el-Müsned*, I-V, Mektebetü'l-îmân, Medine, 1995.
- el-Kazvîni**, Celâlüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'düddîn b. Ömer (v.?).; *el-İzâh fi ulûmi'l-belâġa*, Dâru'ihyâi'l-ulûm, Beyrut, 1998.
- el-Kurtubî**, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr b. Ferah (v.670); *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, I-XX, Dâru's-şa'b, Kahire, 1372 h.
- el-Meydânî**, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Muhammed (v.518 h.); *Mecmeu'l-emsâl*, I-II, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, tsz.
- el-Münâvî**, Muhammed el-Med'uvv bi Abdirraûf; *Feyzu'l-kadîr şerhu Câmiî's-saġîr*, I-VI, el-Mektebetü't-ticâriyyeti'l-kübrâ, Mısır, 1356 h.

- Müslim**, Ebu'l-Huseyn el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); **Sahîhu Müslim**, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- en-Nesâî**, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); **es-Sünen**, [Tahkik: Abdülfettah Ebû Gudde], I-VIII, Mektebetü'l-matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.
- et-Taberânî**, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); **el-Mu'cemül-evsat**, [Tahkik: Hamdi b. Abdülmecid es-Selefi], I-X, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.
- _____ ; **el-Mu'cemül-kebir**, [Tahkik: Hamdi b. Abdülmecid es-Selefi], I-XX, Mektebetü'l-ulûmi ve'l-hikem, Musul, 1404 h.
- et-Taberî**, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Hâlid (224-310 h.); **el-Câmiu'l-beyân**, I-XXX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1405 h.
- et-Tirmizî**, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (209-279 h.); **el-Câmiu's-Sahîh**, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- ez-Zebîdî**, Ebu'l-Feyz Murtazâ Muhammed b. Muhammed b. Muhammed (v.1205/1790); **Tâcü'l-arûs min cevhereti'l-kâmûs**, I-XX, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1394/1974.

İndeks

- Abâdile-i seb'a*, 45
Abd, 22
Abdullah bin Ömer, 45, 47
Abdülkadir Geylanî, 34, 35
Abdülmecid Nursî, 127
âciz, 23, 77, 79, 80, 119
acz, 10, 52, 61, 103
adâvet, 59
adem, 110, 131
ağız, 83, 123
âhiret, 13, 14, 119
ahlâk, 9, 44
ahlâk-ı âliye, 44
ahlâk-ı seyyie, 9, 44
ahsen-i takvîm, 103
aile, 35
akıl, 19, 21, 83, 132
akrep, 107
âlem, 11
âlem-i âhiret, 124
Âlem-i İslâm, 11
âlem-i semâvât, 108
Alîm, 74, 127
âlim, 50
Allah (c.c.), 54, 70, 109, 114, 121, 125
altın, 46
Altıncı Söz, 32, 98
amel-i uhrevi, 52
arı, 99
Arz, 103
aşk, 61
at, 108
at koşusu, 108
âyet, 28, 38, 113
Âyetü'l-Kürsî, 13
âyine, 102
baklava, 31
bal, 42
bayram, 14, 16
bayram-ı ilâhî, 17
Bediüzzaman, 25, 85
belâ, 112
bereket, 26, 29, 36, 43, 55, 66
beşer, 125
Birinci Harb-i Umumî, 66
Birinci Söz, 3
buğday, 67, 99
Burdur, 36
Büzürcümehr, 50, 51
Büzürg-Mihr, 50
can, 107
Cehennem, 22
cemaat, 12
cemal, 84

- Cenâb-ı Hak*, 2, 3, 4, 6, 22, 41,
 67, 70, 78, 98, 101, 102,
 107, 124, 130
Cennet, 13, 97, 101
cevher, 84
ceza, 68
çocuk, 110
darağacı, 75
define, 52
defter-i a'mâl, 26
değirmen, 65
dehşet, 108, 118
dest-i gaybî, 78
dest-i kudret, 100
dirhem, 77
doktor, 31
dua, 57, 75
dünya saadeti, 110
düşman, 117
Ebed, 16
Ebû Ali İbn Sînâ, 55
ecel, 74
Eflâtun, 55
ehl-i dalâlet, 102, 118
ehl-i gaflet, 32, 102
ehl-i hak, 32
ehl-i iman, 59
ehl-i kalb, 32
ehl-i takva, 52
ehl-i velayet, 20
ekmek, 5, 34
elem, 83, 101, 116, 128
Elhamdülillâh, 100, 105, 107,
 108, 109, 111, 112, 114,
 123, 124
El-Hüccetü'z-Zehrâ, 73
elma, 100, 129
elmas, 130
Elmas, 101
Emirdağ Lâhikası-2, 85
emniyet, 46
ene, 22
ente, 22
erkân-ı hamse, 2
erkân-ı İslâmiye, 66
esbap, 3, 79
esbap-perest, 79
esfel-i sâfilîn, 103
Esmâ-yi Hüsnâ, 123, 124, 126
eşya, 118
et, 9
evlâd, 61
Ezel, 16
fabrika, 18, 20
fakir, 40, 41, 46, 86, 88, 90
fakr, 10, 39, 51, 103, 114
Fâtır, 29
Fâtır-ı Hakîm, 29
felsefe, 106, 107, 108, 111
Felsefe, 105
fırın, 65
fiilî dua, 83
firak, 116
Fransa, 51

- Furkan*, 93
Furkan-ı Hakîm, 93
gaflet, 3, 7, 10, 75, 102
Gavs-ı Âzam, 34, 35
gayb, 75
gıybet, 18
göz, 83
gündüz, 20
hâcât-ı süflîye, 11
hadîs, 13, 35
hâfızlar, 11
Hakîm, 93
Hâlık, 28, 93, 95, 107
Hâlık-ı Rahîm, 28
Hâlık-ı Zülcelâl, 95
halife, 45, 102
hamd, 76, 112, 121, 122, 123,
 124, 125, 126, 128, 132
hapis, 110
harman, 65
hasene, 13
hasta, 24, 32, 91
Hâtem-i Tâi, 40, 41
hatme-i hâcegân, 27
hatme-i Kur'âniye, 27
havâs, 69, 87, 88
hayal, 83
hayat, 2, 6, 9, 15, 18, 19, 39,
 59, 61, 66, 68, 69, 85, 86,
 94, 99, 113, 118, 132
hayvan, 8, 95, 109
hayvanat, 61
hediye, 31, 42, 128
helâl, 19, 48, 66, 80, 88, 99
himye, 19
hırs, 9, 48, 49, 52, 59, 60, 61,
 63, 64, 65, 66, 83, 90, 99
hırs-ı dünya, 65
hikmet, 11, 28, 31, 44, 73,
 75, 85
hikmet-i âmme, 85
hikmet-i ilâhiye, 31, 44
hile, 50
hilkat, 94
hurmet-i ribâ, 69, 88
huşû, 12
hüccet, 16
hürmet, 4, 29, 63, 69
Hüsrev, 51
hüsün, 84
hüzün, 119
Hz. Cebrâil (a.s.), 11
Hz. Ömer, 45
Hz. Muhammed (a.s.m.), 125
Hz. Yusuf (a.s.), 110
Isparta, 27, 42
ibadet, 82, 132
İbn Sinâ, 55
ihlâs, 52, 54
ihsan, 69, 70, 71, 81, 83, 99,
 129
İkinci Harb-i Umûmiye, 57
iktisat, 28, 29, 35, 36, 40, 42,
 44, 53, 57, 86, 90
ilâç, 18

- ilim*, 51
İmâm-ı Âzam, 47
iman, 84, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 121
inkâr, 93
irade, 95
İran, 50
irşad, 97
İslâm, 55
İslâmiyet, 125
ism-i Hakîm, 84
israf, 28, 31, 32, 33, 42, 44, 47, 48, 53, 55, 82, 83, 85, 86, 90
istiğfar, 18
istihsan, 97
istirahat, 86, 89
isyan, 69
iştiyak, 96
itaat, 19
izzet, 29, 40, 42, 43, 71
izzet-i nefis, 71
kabir, 107, 110
kader, 73
Kadîr, 127
kafîle, 109
Kâinat Hâhki, 99
kalb, 21, 83
kamer, 120
kan, 74, 77
kanaat, 31, 50, 53, 61, 63, 85, 86, 90, 99
kanun, 86, 88
kardeş, 117
karınca, 99, 126
Kastamonu, 25, 27
Kastamonu Lâhikası, 25
kâtib, 24
kayık, 109
keder, 119
kemâl-i rubûbiyet, 2
kemik, 9, 77
kerem, 70
kış, 54
kıyamet, 75
kıyas, 31
kin, 67, 69
korku, 75, 108
kudret, 102
kulak, 83
Kur'ân-ı Kerîm, 10, 11, 13, 16, 17, 25, 26, 27, 68, 79, 86, 88, 92, 93, 120, 125
kuvve-i zâika, 5, 29, 30, 31, 32, 33, 95, 98
kuyu, 110
küfrân-ı nimet, 70, 100, 132
küfür, 96
küre-i arz, 109
Lafzullah, 100
leyle-i Kadîr, 13, 15, 127
lezâiz, 115
lezzet, 31, 40, 41, 82, 97, 101, 116, 129
lokma, 30

- makam*, 33, 73
mal, 37, 66, 70
Mâlik-i Kerîm, 97
maslahat, 89, 90
maymun, 50
medeniyet, 85, 87, 89
medeniyet-i hâzıra, 85, 88, 89
medih, 128
menfaat, 9, 89, 90
merâtib-i nimet, 64
merhamet, 64, 69, 81
mescid, 11
Mesnevî-i Nûriye, 127, 130
meşher-i rabbânî, 17
mevcudat, 94
Mevlânâ Celâleddîn er-Rûmî,
 127
meyve, 13, 101, 128
Mısır, 110
mide, 17, 18, 20, 30, 83, 98
minnet, 41, 70, 128
muhabbet, 9, 108, 118, 132
Muhyî, 132
musibet, 66, 75
müfettiş, 33, 98
müftü, 55
müslim, 130
Mütekellim-i Ezeli, 11
Nakşî tarikâtı, 27
namaz, 68
nefis, 7, 8, 12, 20, 22, 98, 107
nefsin terbiyesi, 2, 7
netice-i hilkat, 93
niam-ı ilâhiye, 2, 33
nimet, 2, 4, 5, 8, 25, 29, 33,
 70, 89, 97, 101, 112, 120,
 122, 125, 128
nimet-i ilâhiye, 5, 8, 33
niyaz, 26, 27
niyet, 26
nizam, 44
nûr, 111, 117, 119, 121
Nur Anahtarı, 89
Nûşirevân-ı Âdil, 50
odun, 77
okka, 42, 77
ordu, 3
oruç, 5, 6, 7, 9, 17, 19, 20,
 21, 22
Otuzuncu Lem'a, 84, 132
ölüm, 75, 110
padişah, 16, 41, 128
Padişah-ı Zülcelâl, 17
perde-i gayb, 75
perhiz, 29
peynir, 30
Rabb-i Rahîm, 23
radio, 89
rahat, 8, 113
Rahîm, 83, 126
Rahmân, 107, 126
rahmâniyet, 2, 122
rahmet, 10, 27, 29, 32, 54, 97,
 98, 128
Ramazan, 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10,
 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19,
 20, 21, 22, 25, 27

- Resûl-i Ekrem (s.a.s.)*, 11
Rezzak, 100
rızâ, 47
rızık, 38, 39, 50, 60, 61, 75, 80, 81, 82, 83, 95, 96, 97
rızk-ı helâl, 52, 81
ribâ, 50, 69
Risale, 1, 92
Risale-i Nur, 25, 27, 87, 89, 121
riyâ, 53, 71
riyâzet, 19
ruh, 15, 21, 83, 116
ruhanî, 21
Rusya, 70
Rüştü, 51
saat, 20, 56
sabır, 19, 20
sağ, 106
sahabe, 45
Said Nursî, 85, 127
salavât, 18
Samed, 126
saray, 29, 30, 31
savm, 1
sefine, 109
sehâvet, 70
semâvât, 108, 120
sevab-ı a'mâl, 13
sevap, 26
sır, 21
sol, 106, 107
Sultan-ı Ezel, 3, 111
Sultan-ı Ezeli, 3, 111
Süleyman, 51
süt, 49, 74, 80
Şâbân-ı Şerif, 42, 43
şêair-i İslâmiye, 2
şecere-i hilkat, 94
şecere-i tûbâ, 14
şefkat, 6, 81
şekvâ, 34, 48, 53
şems, 120
şevk, 97, 103
Şeyh Geylanî, 34, 35
şöhret, 71
şuur, 132
şükür, 4, 28, 32, 35, 48, 54, 75, 89, 92, 93, 96, 97, 100, 101, 102, 103, 132
taam, 56
talim, 68
talimât-ı rabbâniye, 68
tarîk, 103
tarîk-ı acz-mendî, 103
tarîk-ı ubûdiyet, 103
tarla, 65
tavuk, 34
tebzîr, 28
teenni-i hikmet, 65
tehdid, 93
telezzüz, 21, 96, 123
telgraf, 30
tembellik, 86

- terakki, 32
 terakkiyat, 21
 terbiye, 7, 9
 teslim, 100
 teveccüh-ü nâs, 52
 tevekkül, 61, 80
 tevhid, 100
 tıb, 55, 56
 ticaret, 13
 tilâvet, 18
 tilki, 50
 tokat, 32
 Tûbâ ağacı, 14
 ubûdiyet, 14, 75, 103
 ubûdiyet-i beşeriye, 14
 uhuvvet, 118
 ulemâ, 51
 ücret, 110
 Vâhid, 126
 vakar, 44
 vakit, 85
 Vâris, 123
 vefat, 82
 vicdan, 70, 122
 vücûb-u zekât, 69
 Yahudi, 50, 60, 61
 Yahudi milleti, 50, 60, 62
 yalan, 18
 yemek, 12, 14, 19, 20, 34
 yılan, 107
 yıldız, 108
 Yirmi beşinci Söz, 68
 Yirmi dokuzuncu Lem'a, 105
 Yirminci Mektup, 128
 yumurta, 30
 yük, 40
 Zât-ı Akdes, 99, 126
 zekât, 55, 66, 70, 88
 Zeliha, 110
 zevk, 96, 101, 115, 123
 zikir, 18
 zillet, 33, 36, 42, 60
 ziraat, 13
 zulüm, 69, 90